

Biz bazar iqtisadiyyatını vergi yolu ilə tənzimləməliyik.

Heydər ƏLİYEV

Vergilər

№ 43 (937) ■ 14 noyabr 2018

www.vergiler.az

Qiyməti: 60 qəp.

İnnovativ həllərin tətbiqi dövlət siyasətinin prioritetlərindəndir

Noyabrın 12-də Bakıda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyindəki Elektron Hökumət İnkişafı Mərkəzinin inzibati binasının açılışı olub. Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva açılış mərasimində iştirak ediblər. Dövlətimizin başçısı inzibati binanın rəmzi açılışını bildiren lenti kəsib. Prezidentin hüquq-mühafizə orqanları ilə iş və hərbi məsələlər üzrə köməkçi-şöbə müdiri Fuad Ələsgərov və Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin sədri Ülvi Mehdiyev binada yaradılan şərait barədə məlumat veriblər.

Nərimanov rayonu, Atatürk prospekti 89 ünvanında yerləşən beşmərtəbəli inzibati binada «Elektron Hökumət İnkişafı Mərkəzi» publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin yüksək səviyyədə təşkili üçün bütün şərait yaradılıb. Burada startaplara və innovasiyalara dəstək ekosisteminin elementləri olan «İNNOLAND» İnkubasiya və Akselerasiya Mərkəzi, həmçinin İT savadlılığının artırılması məqsədilə İnformasiya Texnologiyaları Təlim-Tədris Mərkəzi də fəaliyyət göstərəcək.

«İNNOLAND» İnkubasiya və Akselerasiya Mərkəzinin fəaliyyəti ilə tanış olan Prezident İlham Əliyev məlumat verilib ki, «İNNOLAND» Azərbaycanda, eyni zamanda, onun hüdüdlərindən konar-da özlə sektorun inkişaf etdirilməsi, innovasiyanın təşviqi və startap hərəkatının genişləndirilməsi üçün yaradılan inkubasiya, akselerasiya və araşdırma mərkəzidir.

İNNOLAND Kovörkinq, İnkubasiya, Akselerasiya və İnformasiya Texnologiyaları Təlim-Tədris Mərkəzindən ibarətdir. Buradakı «Kovörkinq» mərkəzi startaplara, proqramçılara, innovasiyalara sahəsində tək və ya kiçik komanda ilə işləyən şəxslər üçün sərəfəli və bir çox imkanları özündə birləşdirən iş yeridir. «İNNOLAND»-də fəaliyyət göstərəcək «Kovörkinq» mərkəzi həftənin 7 günü 24 saat giriş imkanına, yüksək sürətli internetə, vahid məlumat köşkünə, mentor dəstəyinə malikdir.

İnformasiya Texnologiyaları Təlim-Tədris Mərkəzi gənclərə proqramlaşdırma və informasiya texnologiyaları üzrə biliklərin öyrədildiyi, kodlaşdırma bacarıqlarının verildiyi məkandır. Mərkəzdə süni intellekt, robotlaşdırma və onları dəstəkləyən proqramlaşdırma dillərinə üstünlük verilir. Dərslər «bootcamp» formatında üç ay ərzində hər gün keçirilir. İnkubasiya

“Ölkə üzrə internet şəbəkəsinin qurulması, açıq hökumətin təşviqi internet istifadəçisi sayının artmasına səbəb olub, ictimai əhəmiyyət daşıyan informasiyanın açıqlığı və informasiya əldə etmə azadlığı təmin edilib

dövründə startaplara ideyalarının formalaşdırılmasına kömək göstərilir. Bu müddətdə əvvəlcədən müəyyən edilmiş istiqamətlər üzrə ildə 4 dəfə ideya müsabiqəsi elan olunur. Müvafiq meyarlarla

əsasən müsabiqəyə əvvəlcədən müəyyən edilmiş say üzrə ideya qəbul edilir. İnkubasiya dövründə uğurla formalaşmış ideyaların ilkin versiyaları test edilməsi, prototiplərin hazırlanması üçün akselerasiya mərhələsinə keçirilir. Bu mərhələdə komandaya mütləq şəkildə mentor dəstəyi göstərilir. Mərkəzdə fəaliyyət göstərən startaplar İnkubasiya və Akselerasiya dövründə «İNNOLAND»-in innovasiyalar və İKT sahəsində ümumi fəaliyyətindən də yararlanacaqlar.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva burada innovativ layihələrlə də tanış olublar. Bildirilib ki, «Wattbooster» qurğusu elektrik enerjisinin faydalı iş əmsalını artırır, elektromaqnit sahəsinin hesabına daha çox enerji istehsal edir. Nəticədə elektrik avadanlıqlarının enerji sərfiyyatına qənaət olunur. Hələlik bu qurğu mobil operatorların antenalarının elektrik enerjisinin sərfiyyatının azaldılması üçün nəzərdə tutulub.

«Lia» adlı spinal qurğu onurğa sütununun vəziyyətinə nəzarət edir və insanda düzgün qamət yaradır. Mikrokontroller və iki sensordan ibarət olan, çiyindən asılan «Lia»

minimum 3 həftədən sonra heç bir narahatlıq hissi doğurmadan onurğa sütununu düzəltməyə kömək edir. Sensor çiyinlərin vəziyyətini müəyyən edərək duruşun düzgünlüyünü yoxlayır. İstifadəçinin duruşu səhv vəziyyətdə olduğu halda telefonuna bildiriş gəlir və qaməti düzəltmək yada salınır.

«Safee» adlı ixtira yolda təhlükəsiz şəkildə, əsasən axşam vaxtı velosiped sürmək üçün dizayn edilən Cihaz təhlükəsizlik işarələrini velosiped sürücüsünün bel nahiyəsinə əks etdirir. Nadir cihaz istehsalına başlanılacaq bu cihaz üçün bir sıra ölkələrdən yüklərlə sifariş daxil olub.

«Wetravel» isə turizm şirkətləri üçün ödəmə şəbəkəsidir. Şəbəkə istifadəçisi olan şirkətlər birləri ilə pul mübadiləsinə əsasən vəsaitə əsasən əvəzlənirlər. Otellər, hostellər, aviaşirkətlər, səyahət agentlikləri və bu qəbildən digər şirkətlər platformanın imkanlarından yararlanma bi-

lirlər. «Wetravel» istifadəçilərə səyahət məlumatının, ödənişlərin asanlıqla toplanması, ən aşağı məzənnə ilə beynəlxalq ödənişlər kimi imkan yaradır. Platforma vasiyyətlə 80-dən çox ölkəyə minlərlə səfər təşkil edilib.

«Name Media» onlayn reklam idarəetmə sistemidir. Fox, ESPN kimi böyük xəbər saytlarının reklam idarəetməsi bu sistemlə həyata keçirilir. «Name Media» 2014-cü ildə Twitter şirkəti tərəfindən 50 milyon dollar dəyərində qiymətləndirilərək alınıb. Bu startaplar azərbaycanlı təsisçilər tərəfindən hazırlanıb və qlobal bazarı hədəfləyir.

Prezident İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya «Elektron hökumət»-in yeni inkişaf konsepsiyası barədə də ətraflı məlumat verilib. Xatırladaq ki, dövlət strukturlarında və dövlət xidmətlərinin həyata keçirilməsində informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə olunması, innovativ həllərin tətbiqi Azərbaycanda dövlət siyasətinin prioritetlərindən biridir. Son illərdə bu sahədə davamlı inkişaf üçün mühüm tədbirlər görülüb. Ölkə üzrə internet şəbəkəsinin qurulması, açıq hökumətin təşviqi internet istifadəçisi sayının artmasına səbəb olub, ictimai əhəmiyyət daşıyan informasiyanın açıqlığı və informasiya əldə etmə azadlığı təmin edilib. Bununla yanaşı, son illər vətəndaşlara şəffaf, operativ və resurslara qənaət etməklə xidmət göstərilməsi üçün dövlət xidmətlərini tam elektronlaşdırmaq, dövlət informasiya ehtiyatlarının analitik təhlilini aparmaq və noticələrdən dövlət və özəl sektorun istifadəsi imkanlarını yaratmaq əsas hədəflərdən biri. Bütün bunlara görə dövlət informasiya ehtiyatlarının və sistemlərinin formalaşdırılması, idarə olunması və qarşılıqlı inteqrasiyasının təmin edilməsi sahəsində vahid yanaşmanın və standartların tətbiqi və rəqəmsal hökumətə keçid prosesinin sürətləndirilməsi zərurəti yaranmışdır. Bu işlərin sürətlə həyata keçirilməsi üçün Prezident İlham Əliyev 2018-ci il martın 14-də «Elektron hökumətin inkişafı və rəqəmsal hökumətə keçid»ə bağlı tədbirlər haqqında fərman imzalayıb. Bu Fərmanla elektron hökumət sahəsində dövlət siyasətinin və tənzimlənməsinin həyata keçirilməsi məqsədilə Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyində «Elektron Hökumət İnkişafı Mərkəzi» publik hüquqi şəxs fəaliyyətə başlayıb.

Rəsmi xronika

■ Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 12-də Ümumdünya Antidoping Agentliyinin prezidenti Kreyq Ridinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Dövlətimizin başçısı agentliyin Təsisçilər Şurasının və İcraiyyə Komitəsinin iclaslarının Azərbaycanada keçirilməsindən məmnunluğunu bildirib və bu tədbirlərdə dünyanın müxtəlif ölkələrindən xeyli sayda qonağın iştirak etməsinin önəmini qeyd edib. Prezident İlham Əliyev tədbir iştirakçılarının Azərbaycana gəlişinin ölkəmizi daha da yaxından tanıması və uğurlu əməkdaşlığın perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını deyib. Ölkəmizə səfərdən məmnunluğunu ifadə edən Kreyq Ridi Azərbaycan tərəfinin bu tədbirlərin təşkilinə böyük dəstək göstərdiyinə görə təşəkkürünü bildirib, tədbirlərdə müxtəlif ölkələrin nümayəndələrinin və ictimai xadimlərin iştirakının əhəmiyyətini vurğulayıb. Qonaq azərbaycanlı həmkarları ilə doping əleyhinə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi apardıqlarını deyərək, ölkəmizdə Milli Antidoping Agentliyinin yaradılmasını doping əleyhinə mübarizə işində irəliləyişə qatdığına görə müttəqim kimi dəyərləndirib. Qeyd edib ki, Azərbaycanın mühüm idman dövləti və güclü antidoping təşkilatına malik olduğu nəzərə alınaraq, bütün bu işlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

■ Dövlətimizin başçısı noyabrın 9-da ABŞ Nəqliyyat Komandanlığının komandanı general Stefen Lyonsun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Azərbaycan ilə ABŞ arasında möhkəm tərəfdaşlıq əlaqələrinin mövcud olduğunu bildiren Prezident İlham Əliyev ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif istiqamətləri, o cümlədən siyasi, iqtisadi, enerji və müdafiə sahələrini əhatə etdiyini deyib və uzun tarixə malik əməkdaşlığımızın genişlənməsindən məmnunluğunu ifadə edib. Dövlətimizin başçısı NATO mənzil-qərargahına son səfərini və NATO-nun ali orqanı olan Şimali Atlantika Şurasında çıxışı xatırlayaraq, orada əməkdaşlığımızın səviyyəsinə böyük önəm verildiyinin şahidi olduğunu qeyd edib. Azərbaycanda nəqliyyat infrastrukturunu, o cümlədən avtomobil və dəmir yolları, hava və dəniz limanlarına böyük həcmdə investisiya qoyulduğunu bildiren Prezident İlham Əliyev respublikamızın növbəti regionda, daha geniş məkanda ən güclü nəqliyyat infrastrukturuna malik ölkələrdən biri olduğunu deyib. Dövlətimizin başçısı general Stefen Lyonsun səfərinin əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı müzakirələrin aparılması üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirib. İlk növbədə, Prezident İlham Əliyevi Bayraq Günü münasibətilə təbrik edən general Stefen Lyons bildirib ki, Azərbaycan ilə ABŞ arasında strateji əlaqələr çox böyük önəm daşıyır. Qonaq Azərbaycanın Əfqanıstandakı Qətiyyətli Dəstək Missiyasında nəqliyyat sahəsinə böyük dəstək verdiyini və bunun yüksək qiymətləndirildiyini bildirib. O, Əfqanıstanda xidmət etmiş hərbiçiyə kimi Azərbaycanın bu ölkədə yüksək səviyyədə həyata keçirdiyi işlərin şahidi olduğunu vurğulayıb.

İqtisadi proqnozlar nikbinliyə əsas verir

səh. 2

Məşğulluq strategiyası: işsizlər və qeyri-rəsmi işçilərin xilas yolu

səh. 3

Energetik içkilər həm cana ziyanlıdır, həm də cibə...

səh. 4

2019-cu ilin iqtisadi göstəriciləri nə vəd edir?

səh. 5

Vergi sistemində köklü islahatlar aparılacaq

Bu barədə parlamentin plenar iclasında Milli Məclisin sədri Oqtay Əsədov deyib. Bildirib ki, bununla əlaqədar Prezident İlham Əliyevin təqdimatları parlamentə daxil olub: «Növbəti icaslarda bu təqdimatları müzakirə edəcəyik.

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və digər qanunlarda köklü islahatlar nəzərdə tutulur. Məqsəd iqtisadi fəallığı stimullaşdırmaq, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına daha geniş meydan açmaqdır. Sosial sığorta və

işsizlikdən sığorta haqlarının toplanmasına nəzərətini vergi orqanları tərəfindən həyata keçirilməsi, mikro, kiçik və orta sahibkarlıq üçün vergi güzəştlərinin müəyyən edilməsi, eləcə də özəl, qeyri-neft sektorunda çalışanların vergidən azad edilməsi, bütün digər məsələlərlə yanaşı, uzunmüddətli perspektiv və dövlət büdcəsinin artımına gətirici çıxaracaq. Nəzərdə tutulan islahatlar ölkə iqtisadiyyatının inkişafına öz töhfəsini verəcək».

Vergilər Nazirliyində görüş

Noyabrın 13-də Vergilər Nazirliyində Dünya Bankının Azərbaycan üzrə ölkə meneceri Naheed Hassan Naqvi və onun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib.

Vergilər Nazirliyinin rəhbər vəzifəli şəxslərinin iştirak etdiyi görüşdə Dünya Bankı ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın mövcud vəziyyəti və perspektivləri, tərəflər arasında qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər müzakirə olunub.

Vətəndaş müraciətləri diqqətlə araşdırılır

2018-ci ilin oktyabr ayı ərzində vergi orqanlarına 11.045 müraciət daxil olub ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 23,3% çoxdur. Müraçilər 90,3%-i ərizə, 9,6%-i şikayət, 0,1%-i isə təklif xarakterli olub, 50 müraciətin icrası xüsusi nəzərə götürülüb. Müraçilər müxtəlif arayırların alınması, kameral vergi yoxlamaları, vergi borcları, vergidən yayınma, qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti, nağd hesablaşma-

ların aparılması qaydalarının pozulması, vergi qanunvericiliyinin tətbiqi, səyyar vergi yoxlamaları, vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hərəkəti (hərəkətsizliyi), operativ vergi nəzarəti, korrupsiya hüquqpozmaları və digər məsələlərlə bağlı olub.

Daxil olmuş müraciətlərdən 80,3%-i tam, 0,2%-i qismən həllini tapıb, 17,7%-i barədə müvafiq izahatlar verilib, 0,7%-i baxılmamış saxlanılıb, 0,7%-i

əsassız sayılıb, 0,4%-i aidiyyəti üzrə göndərilib, 0,1%-i ilə bağlı icraata xitam verilib. Müsbət həll olunmuş müraciətlərin 56%-i müxtəlif arayırların alınması, 24%-i kameral vergi yoxlamaları, 9,9%-i vergi borcları, qalanları isə digər məsələlərlə bağlı olub.

Ay ərzində vergi orqanlarının aidiyyəti struktur vahidlərini rəhbərləri və digər vəzifəli şəxsləri tərəfindən ümumilikdə 438 vətəndaş qəbul edilib.

İqtisadi proqnozlar nikbinliyə əsas verir

Noyabrın 13-də Milli Məclisdə 2019-cu ilin dövlət büdcəsi və büdcə zərfinə daxil olan qanun layihələrinin müzakirəsinə başlanılıb. Azərbaycanın Baş naziri Novruz Məmmədov parlamentin plenar iclasında iştirak edib.

İclası açan Milli Məclisin sədri Oqtay Əsədov bildirib ki, 2019-cu ilin dövlət büdcəsi sosialyönümlüliyünü qoruyacaq. Növbəti ilin dövlət büdcəsi layihəsinin ən mühüm cəhətlərindən biri vəsaitlərin məqsədləli proqramlar əsasında xərclənməsidir. Büdcə xərclərinin 42 faizi, yəni 10 milyard manatdan çoxu bu proqramlar əsasında xərclənəcək. Bu isə 2018-ci illə müqayisədə 2 milyard 77 milyon manat çoxdur.

2019-cu il dövlət büdcəsi və büdcə zərfinə daxil olan qanun layihələrinin əsas istiqamətlərindən danışan Milli Məclisin sədri vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu inkişaf strategiyası ölkəmizdə təşəkkül tapmış makroiqtisadi sabitliyi və maliyyə dayanıqlılığını daha da möhkəmləndirməyə, iqtisadi inkişaf və təhlükəsizlik sahəsində dövlət siyasətinin prioritetlərini və məqsədlərini həyata keçirməyə imkan yaradıb.

Sonra Milli Məclisin iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Ziyad Səmədzadə, maliyyə naziri Samir Şərifov, iqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayev çıxış edərək, layihə ilə bağlı rəylərini bildiriblər. Büdcə layihəsinə Hesab-

lama Palatası da rəy verib. Palatının sədri Vüqar Gülməmmədov layihənin büdcə sistemi haqqında qanunvericiliyə uyğun hazırlandığını deyib.

Gələcək il ölkə iqtisadiyyatında gözənlərlər barədə məlumat verən iqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayev qeyd edib ki, 2019-cu ildə əsas kapitala investisiya qoyuluşlarının 17.9 milyard manat, o cümlədən xarici investisiyaların 7.5, daxili sərmayələrin 10.4 milyard manat təşkil edəcək iqtisadiyyatın prioritet sahəsi olan qeyri-neft sektorunun artımının 2019-cu ildə 3,9 faiz, növbəti illərdə isə orta hesabla 3,5 faiz olacağı proqnozlaşdırılır. Bildirilib ki, ölkə Prezidentinin sərəncamları ilə yaradılan, qeyri-neft sənayesinin inkişafında mühüm rol malik sənaye parkları və məhəllələrdə indiyədək 62 sahibkarlıq subyektinə rezident statusu verilib. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında layihələrinin ümumi dəyəri 2.8 milyard ABŞ dollarından artıq olan 18 müəssisəyə rezident statusu verilib, bunlardan 9-u artıq fəaliyyətə başlayıb, 5 müəssisənin ilin sonunadək, daha 3-nün isə gələcək il istifadəyə verilməsi planlaşdırılır.

Nazir bildirib ki, ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların tərkib hissəsi olan investisiya təşviqi mexanizminin tətbiqi özəl investisiyaların artımına ciddi töhfə verir. İndiyədək 281 sahibkara 320 investisiya təşviqi sənədi verilib. Səkkiz iqtisadi

“2019-cu ildə əsas kapitala investisiya qoyuluşlarının 17.9 milyard manat, o cümlədən xarici investisiyaların 7.5, daxili sərmayələrin 10.4 milyard manat təşkil edəcək iqtisadiyyatın

di rayonu əhatə edən bu layihələrdə 2.7 milyard manat investisiya yatırılmaqda 21 mindən çox yeni iş yeri açılmasına nəzərdə tutulub. Investisiya təşviqi sənədi almış müəssisələrin 63 faizi artıq fəaliyyət göstərir, digərləri isə gələcək ilin sonunadək fəaliyyətə başlayacaq.

Şahin Mustafayev diqqətə çatdırıb ki, kompleks dövlət dəstəyi göstərilən layihələrin ümumi dəyəri 2,5 milyard manat təşkil edən və tikintisi davam etdirilən 181 istehsal və

emal müəssisələrinin istifadəyə verilməsi qeyri-neft sektorunun inkişafına mühüm töhfə verməklə yanaşı, 19 min yeni iş yeri yaradılması imkanı yaradacaq. Həyata keçiriləcək kompleks tədbirlər nəticəsində iqtisadiyyatın prioritet sahəsi olan qeyri-neft sektorunun artımının 2019-cu ildə 3,9 faiz, növbəti illərdə isə orta hesabla 3,5 faiz olacağı proqnozlaşdırılır. Bildirilib ki, ölkə Prezidentinin sərəncamları ilə yaradılan, qeyri-neft sənayesinin inkişafında mühüm rol malik sənaye parkları və məhəllələrdə indiyədək 62 sahibkarlıq subyektinə rezident statusu verilib. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında layihələrinin ümumi dəyəri 2.8 milyard ABŞ dollarından artıq olan 18 müəssisəyə rezident statusu verilib, bunlardan 9-u artıq fəaliyyətə başlayıb, 5 müəssisənin ilin sonunadək, daha 3-nün isə gələcək il istifadəyə verilməsi planlaşdırılır.

Müzakirələr zamanı çıxış edən deputatlar xeyli təkmil olan 2019-cu ilin dövlət büdcəsi layihəsinin qanunvericiliyə uyğun hazırlandığını bildiriblər. Qeyd edilib ki, 2019-cu ildə dövlət büdcəsinin sosialyönümlüliyünün davam etdirilməsi, əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması və sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi ölkənin əsas maliyyə sənədinin müsbət cəhətlərindəndir. Deputatlar çıxışlarında bəzi təkliflər də səsləndiriblər.

«Azərbaycanın vergi jurnalı»nın növbəti nömrəsi işğ üzvü görüb

Vergilər Nazirliyinin rəsmi nəşri olan «Azərbaycanın vergi jurnalı»nın növbəti, 2018-ci il iyul-sentyabr nömrəsi çapdan çıxıb. Jurnalın bu nömrəsində bir sıra yeni rubrikalar altında müxtəlif mövzularda maraqlı məlumatlar verilib.

Jurnalda «Vergitutma», «Vergi siyasəti», «İnsan kapitalı», «Audit», «Sahibkarlıq», «İnnovasiya» rubrikalarında oxuculara respublikamızın iqtisadiyyatının, maliyyə, vergi, audit, sığorta və digər sahələr üzrə mütəxəssislərin məqalələri yer alıb. Müəlliflərdən Yaddulla Həsəni və Aynur Süleymanovanın «Azərbaycan Respublikasında optimal vergi yükünün ekonometrik modeləşdirilməsi», Yaşar Kəlbəyevin «Tərtibatın və milliyyətin vergitutma məsələləri», Vüqar Məmmədlinin «Torpaq vergisi: nəzəriyyə və təcrübə», Rəşad Əhmədovun

«Aqrar sahədə kooperasiya əlaqələrinin formalaşmasında vergi siyasətinin rolu», Samir Seyidəhmədlinin «Publik hüquqi şəxslər haqda qanunvericiliyin praktiki aspektləri», Kəmalə Əhədovanın «Daxili auditin həcmi, məqsədi və nəzərdə tutulan tədbirləri», İlham Rüstəmov və Lətif Zeynallının «Klasterləşmənin inkişaf perspektivləri və insan kapitalının amili», Tahir Ağazadənin «Kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələrinin səmərəli idarəetməsində biznes-proseslərin modeləşdirilməsinin əhəmiyyəti», Xəlil Cavadovun «Milli innovasiya sisteminin formalaşdırılmasında sənayenin rolu», Goray Musayevin «Üçüncü nəsil» universitetlərdə maliyyə vəsaitlərinin məsələləri», Aynur Məmmədovanın «Əhali gəlirləri, istehlak və həyat səviyyəsinin qarşılıqlı əlaqəli təhlili» məqalələrini qeyd etmək olar.

Nağdsız ödənişlərin etibarlı platforması

«Hökumət ödəniş portalı» (HÖP) vasitəsilə dövlət büdcəsinə ödəniləcək vəsaitlər vahid platforma üzərindən həyata keçirilir. Portalda büdcə, kommunal, bələdiyyə, rabitə, təhsil, sığorta, ipoteka və digər ödənişləri aparmaq mümkündür.

HÖP-ün infrastrukturundan istifadə olunmaqla ödənişlər qəbul edilərkən büdcə təsnifatının, büdcə səviyyəsinin və büdcə təşkilatının kodu kimi vacib rekvizitlər avtomatik rejimdə portal tərəfindən müəyyən edilir və ödəniş tranzaksiyasına əlavə edilir. Bununla yanaşı, büdcə vəsaitinin toplanmasına cavabdeh olan dövlət orqanının müvafiq tabeli qurumunun rekvizitləri də ödəniş məlumatlarının tərkibinə daxil edilir. Beləliklə, ödənişlərin qəbul olunması prosesi sadələşdirilir və müəyyən səbəblərdən baş verən səhvlərin sayı minimuma endirilir. Portal «Elektron hökumət» quruculuğunun inkişaf etdirilməsi istiqamətində dövlət orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlər üzrə rüsumlara görə ödənişlərin real vaxt rejimində elektron formada qəbulunu təmin edir, ölkə iqtisadiyyatında nağdsız ödənişlərin həcminin artırılmasına töhfə verir.

HÖP-ə inteqrasiya olunmuş dövlət orqanları üzrə ümumilikdə 220-dən çox xidmətlə bağlı ödənişlər nağdsız qay-

dada qəbul edilir. HÖP vasitəsilə ödənişləri nağd formada bank və ya poçt bölmələrində, eləcə də ödəniş terminallarında həyata keçirmək mümkündür. HÖP-ə qoşulmuş ödəniş təşkilatları ödəniş terminalını şəbəkəsindən istifadə etməklə rahat və sürətli şəkildə borclar haqqında məlumat ala və ödənişləri apara bilərlər. Portalda kartlar vasitəsilə də ödəniş etmək mümkündür. «Şəxsi virtual kabinet»ə daxil olmaqla inzibati qaydada müəyyənləşdirilmiş müddət ərzində aparılan ödənişlərin və müvafiq təşkilatlardan daxil olmuş bildirişlərin tarixini də izləmək mümkündür. Portalda qoşulmuş kart-prosessinq mərkəzlərində xidmət olunan bankların bankomat şəbəkəsində və bankın HÖP ilə inteqrasiya edilmiş elektron bankçılıq xidmətində borcları öyrənmək və ödənişləri həyata keçirmək olar. Nazirlər Kabinetinin 28 fevral 2009-cu il tarixli qərarı ilə «Müəssisə və təşkilatların, habelə sahibkarlıqla məşğul olan fiziki şəxslərin iş xüsusiyyətlərini uyğun olaraq ciddi hesab

blanqlarının tərtibi və tətbiqi Qaydalarına edilmiş əlavələrə əsasən, HÖP-ün çıxarışları ciddi uçot blankına bərabər tutulur.

Qeyd edək ki, bu günlərdə Bakı Nəqliyyat Agentliyinin də daxili informasiya resursu portala inteqrasiya olunmuş, dayanma, durma və parklanma qaydalarını poza sürücülərə tətbiq edilən cərimələr üzrə ödənişlərin portal vasitəsilə qəbul olunması təmin edilmişdir. Noyabrın 2-dən agentlik tərəfindən cərimələnmiş vətəndaşlar və hüquqi şəxslər HÖP-ə inteqrasiya olunmuş 30 bankın və «Azərpoçt» MMC-nin 2000-dən çox filial və şöbələrində, 1000-ə yaxın ödəniş terminalında nağd formada, portalın internet sahifəsindən (www.gpp.az) və mobil əlavəsindən (Android və IOS platformalı) istifadə etməklə ödəniş kartları vasitəsilə nağdsız qaydada ödənişlərini apara bilərlər.

FƏXRİYYƏ

Sahibkarlar dövriyyələrini necə «kiçildir»...

Ticarət, ictimai-iaşə, tikinti və hətta bəzi istehsal sahələrində dövriyyəlin azaldılması hallarına daha çox rast gəlinir

Vergidən yayınma halları ilə bağlı son zamanlar aparılan təhlillər bu cür pozuntuların xarakterini və daha çox hansı sahələrdə baş verdiyini müəyyən etməyə imkan verir. Aparılan təhlillər göstərir ki, sadələşdirilmiş verginin əhatə dairəsinin genişləndirilməsindən sui-istifadə edən bəzi sahibkarlar dövriyyəlinin həcmini kiçiltməklə, ortada olan pul vəsaitlərini ayrı-ayrı kiçik müəssisələrin adına rəsmiləşdirərək özlərini sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi təqdim etməyə çalışırlar. Başqa sözlə, onlar vergidən yayınmağın yeni üsulu kimi, dövriyyəlinin bölüşdürülməsindən istifadə edirlər.

Aparılan təhlillər göstərir ki, belə hallar əsasən iri ticarət şəbəkələrində, ictimai-iaşə xidməti obyektlərində və bəzi istehsal sahələrində qeyd alınır. İstehsal müəssisələri arasında dövriyyəlinin bölüşdürülməsi və ya bölüşdürülməsi hallarının həcminin gizlədilməsi əlverişli əlaqələndirmə sahələrində daha çox rast gəlinir. Bunu son vaxtlar həyata keçirilən nəzarət tədbirlərinin nəticələri də təsdiq edir. Məlum olub ki, alkoqollu içkilərin istehsalı ilə məşğul olan bəzi vergi ödəyiciləri tərəfindən istehsalın həcminin gizlə-

dilməsi, saxta aksiz markalarından istifadə etməklə istehlak bazasına qeyri-qanuni məhsulların çıxarılması, aksiz markalarının dəyişdirilməsi hallarına yol verilir. Məsələn, müəssisələrdə şərab istehsal olunmadığı halda, xarici görünüşünün fərqlənməməsindən yararlanaraq, şərab məhsulunun üzərinə vurulduğu boyan edilən aksiz markaları (vergi dərəcəsi 1 litr üçün 10 qəpik) vergi dərəcəsi 20 dəfə ondan çox olan araq şüşəsinin üzərinə yapışdıraraq satışa çıxarırlar. Həmçinin, istehsal prosesində kiçik həcmli (100 qr. və 250 qr.) şüşə tarasından istifadə olunduğu bəyan edilərsə də, reallıqda aksiz markaları daha böyük həcmli taralara yapışdırılır.

Nazirlik xəbərdarlıq edir...

Yeri gəlmişkən, bu məsələni Nazirlər Kabinetinin 2018-ci ilin doqquz ayının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasında vergilər naziri Mikayıl Cabbarov da gündəmə gətirmişdi. Nazir iclasdakı çıxışında sadələşdirilmiş verginin ödəyiciləri olan sahibkarların sui-istifadə hallarına yol verdiyini, bəzi iri vergi ödəyiciləri tərəfindən dövriyyəlin «parçalanması» üçün cəhdlər edildiyi-

ni söyləmişdi: «Kifayət qədər dövriyyəyə malik, böyük əməliyyatlar aparan bir sıra iri vergi ödəyiciləri tərəfindən dövriyyəlin «parçalanması», müxtəlif yollarla sadələşdirilmiş vergitutma rejimində qalmaqla vergidən yayınmaq üçün cəhdlər edilir...».

Nazirlər Kabinetinin sonuncu iclasında Prezident İlham Əliyev vergi sistemi qarşısında duran prioritet məsələlərdən bəhs edərkən vergi qanunvericiliyinə əməl olunmasının vacibliyini, vergilərin tam şəkildə dövlət büdcəsinə ödənilməsinə, vergidən yayınma hallarına son qoyulması istiqamətində qətiyyətli tədbirlərin həyata keçirilməsini xüsusi vurğulamışdı.

Qarşıya qoyulan vəzifələrin icrasının təmin edilməsi məqsədilə Vergilər Nazirliyi tərəfindən bu sahədə təhlillər aparılaraq vergidən yayınma hallarının baş verdiyi əsas sahələr müəyyən edililib. Əldə edilən məlumatlar belə bir çətin vəzifəyə əsas yaradır ki, alkoqollu içkilərin istehsalı və satışı ilə məşğul olan müəssisələrdə ciddi qanun pozuntularına, o cümlədən cinayət tərkibli əməllərə yol verilir. Bu səbəbdən, Vergilər Nazirliyində alkoqollu içkilərin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə istiqamətində əməli tədbirlərin hə-

yata keçirilməsinə başlanılıb. Nazirlik spirtli içki istehsalçılarına və satıcılarına xəbərdarlıq edərək, onların aksiz markası olmadan, yaxud saxta aksiz markası ilə markalanmış məhsulların satışını dərhal və könüllü şəkildə aradan qaldırmağa, qeydiyyata olduqları vergi orqanına vergidən yayımlarının həcmi barədə məlumat verməyə çağırır. Bildirilir ki, bütün topdan və pörəkəndə satış əməliyyatları mütləq qaydada elektron vergi hesab-fakturaları vasitəsilə rəsmiləşdirilməlidir.

Kim qeyri-rəsmi işçi saxlayırsa...

Sahibkarlıq fəaliyyətinin bəzi sahələrində dövriyyəlinin gizlədilməsinə müstəqil ekspertlər də təsdiqləyir. İqtisadçı ekspert Rəşad Həsənov deyir ki, xüsusilə ticarət və ictimai iaşə xidməti obyektlərində, tikinti sektorunda belə hallar geniş yayılıb: «Dövriyyəlin kiçildilməsi müxtəlif üsullarla vəsaitlərlə ola bilər. Bu, həmin biznes strukturlarının fəaliyyət sahəsində asılı olaraq dəyişir. Məsələn, iri mağazalar satılan məhsulların həcmini az göstərməklə, tikinti şirkətləri inşa etdiyi binanın sahəsini «kiçiltməklə», spirtli içki istehsal edən müəssisələr fak-

tiki istehsal olunaraq ticarət şəbəkələrində çatışa çıxardığı məhsulları rəsmi qeydiyyatdan yayınmaqla dövriyyəlini gizlədir. Bununla da böyük məbləğdə maliyyə vəsaitləri büdcədən yayınırırlar». İqtisadçı bir müddət əvvəl iri supermarket şəbəkələrinin rəhbərlərinin hökumətə müraciət edərək əlavə dəyər vergisi üzrə (ƏDV) güzəştlər istəməsinin də təsədüf olmadığını söyləyir. Onun sözlərinə görə, iri ticarət şəbəkələri ot, balıq, süd, yumurta, düyü, meyvə-tərəvəz kimi kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına tətbiq edilən güzəştlərin satışa da şamil olunması yolu ilə xərclərini azaltmaq istəyir: «Məlum məsələdir ki, iri supermarket şəbəkələri kifayət qədər gəlir əldə edə bilir və öz fəaliyyətlərini genişləndirmək imkanına malikdir. Belə olan halda, hökumətin onlara vergi güzəştləri verməsi inandırıcı görünür. Əksinə, vergi orqanları bütün ticarət və xidmət sahələrində, o cümlədən iri supermarket şəbəkələrində dövriyyəlinin tam şəkildə göstərilməsinə nail olmaq üçün nəzarət tədbirlərini gücləndirməlidir. Çünki heç kəsə sirt deyil ki, bu cür sahibkarlar mənfəətini gizlədir, qeyri-leqal gəlir formalaşdırır və bununla da vergiləri tam şəkildə ödə-

məkdən yayınırlar».

R.Həsənovun biznes strukturlarının öz dövriyyələrini gizlətməsinin həm də «kölgə iqtisadiyyatı»nın təzahürlərindən biri kimi dəyərləndirir. Bildirir ki, istər tikinti sektorunda, istərsə də ticarət sahələrində belə hallar üstünlük təşkil etdiyi üçün ən ciddi nəzarət tədbirləri də məhz həmin müəssisə və obyektlərə yönəldilməlidir: «Qeyri-rəsmi işçilərin mühüm bir hissəsi məhz bu sahələrdə çalışırlar. İşgötürənlər həmin işçilərə ödədikləri əməkhaqqını hardan verirlər? Təbii ki, rəsmi maliyyə hesabatlarında göstərilməyən gizli dövriyyəddən. Çünki hər hansı sahibkar öz işçisinə leqal dövriyyəddən əməkhaqqı verə bilməz. İşgötürən hər bir xərçin mənbəyini göstərməli olduğu halda, bəyan edilən dövriyyəddən işçiyə əməkhaqqı verməsi mümkün deyil. Deməli, istər mağaza olsun, istər tikinti şirkəti, yaxud da digər fəaliyyət sahəsində fəaliyyət göstərən başqa biznes strukturları - kim qeyri-rəsmi işçi saxlayırsa, real dövriyyəsinin gizli. Bu cür hallar real dövriyyəlin «kiçildilməsinə» dəlalat edən vacib faktorlardır ki, bunu gizlətmək mümkün deyil».

Elxan SALAHOV

Məşğulluq strategiyası: işsizlər və qeyri-rəsmi işçilərin xilas yolu

Rəsmi məşğulluğun həm işçilər, həm də işəgötürənlər üçün daha cəlbedici olması vergi sistemi və digər iqtisadi mexanizmlər vasitəsilə tənzimlənəcək

Nazirliyin nəzdindəki Dövlət Məşğulluq Xidmətinin şöbə müdiri İsa Həsənov «Vergilər» qəzetinə müsahibəsində strategiyanın məqsəd və məramlarından, strateji hədəflərindən və bu hədəflərə çatmağın yollarından danışmış:

- 2019-2030-cu illəri əhatə edən Məşğulluq Strategiyası 2006-2015-ci illəri əhatə edən eyni məqsədli tədbirlərin davamıdır. 2017-ci ildə əmək münasibətlərinin tənzimlənməsi, xüsusilə də qeyri-rəsmi məşğulluğun aradan qaldırılması ilə bağlı Nazirlər Kabinetinin nəzdində Əmək Münasibətlərinin Tənzimlənməsi və Koordinasiyası Komissiyası yaradılıb. Baş nazirin müavini Əli Əhmədovun sədrlik etdiyi həmin komissiyada bu işlə birbaşa məşğul olan Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Tənzimlənməsi və Koordinasiyası Komissiyası yaradılıb. Baş nazirin müavini Əli Əhmədovun sədrlik etdiyi həmin komissiyada bu işlə birbaşa məşğul olan Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin rəhbərliyi ilə yanaşı, iqtisadiyyat naziri, vergilər naziri, sahibkarlıqla əlaqəli dövlət və ictimai təşkilatların rəhbərləri də təmsil olunur. Bundan başqa, artıq Azərbaycanda «İşsizlikdən sığorta haqqında», eləcə də «Məşğulluq haqqında» ayrıca qanunlar qəbul edilib. Həmin qanunlarda əmək bazarı və məşğulluqla bağlı yeni anlayışlar təsdiq olunub ki, bunlar 2019-2030-cu illəri əhatə edən Məşğulluq Strategiyası qarşısında yeni hədəflər qoyur və bu hədəflərə çatmaq daha çevik və müasir yanaşmalar tələb edir. İndiyədək görülmüş işlər təhlil olunaraq, mövcud durum araşdırılıb və bunun əsasında yeni Məşğulluq Strategiyasının əsas hədəf və məqsədləri müəyyən edilib. Burada xüsusi önəm daşıyan hədəflərdən biri layiqli əməyin dəstəklənməsidir. Yəni məşğulluq siyasəti ekstensiv mərhələdən intensiv

mərhələyə keçidi təmin etməkdir: bu da kəmiyyətdən daha çox keyfiyyətə üstünlük verilməsi deməkdir. Strategiyanın əsas məqsədi insanları daha çox layiqli əməklə təmin etmək, onların iş şəraitini yaxşılaşdırmaq və əməyinin səviyyəsinə uyğun əməkhaqqı ilə təminatına imkan yaratmaqdır.

- Kənd təsərrüfatında çalışanların əksəriyyəti qeydiyyatsızdan kənar fəaliyyət göstərir...

- Həzrətə Azərbaycanda məşğul əhalinin böyük hissəsi kənd təsərrüfatı sektorunda sərbəst məşğul əhali kimi fəaliyyət göstərir. Ölkə əhalisinin təxminən 48 faizi kənd təsərrüfatından kənar fəaliyyətlə məşğul olur. Məşğulluq Strategiyasında qarşıya bu göstəricini 80 faizə qədər yüksəltmək məqsədi qoyulub. Bundan əlavə, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı etdirilməsi ilə bağlı ayrıca qanun qəbul olunub. Strateji yol xəritələrində və «Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nda kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsinə xüsusi önəm verilir. Həmçinin əmək bazarının tənzimlənməsi ilə bağlı bir sıra yeni normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi diqqət mərkəzindədir. «Məşğulluq haqqında» Qanunda vahid vakansiya bankının yaradılması nəzərdə tutulur. Bu, o deməkdir ki, əmək bazarında tələb

və təklifin tənzimlənməsi bu mexanizm vasitəsilə həyata keçiriləcək. Kənd təsərrüfatında məşğul əhalinin qeydiyyatı məsələsi xüsusi önəm daşıyır. Bütövlükdə ölkənin əmək bazarında aparılan monitorinqlər sisteminin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Söhbət həm də yeni monitorinqlər sisteminin yaradılmasından gedir ki, ayrı-ayrı regionların inkişaf meyillərini, hansı əmək resurslarının mövcud olduğunu və onları daha çox hansı sahələrə yönəltməyin zərurətini müəyyən edə bilməkdir. Əmək resursları, əmək bazarının öyrənilməsi ilə bağlı müvafiq rəportlar imzalanıb. Əmək resurslarının öyrənilməsi həmin əmək bazarında aparılan monitorinq vasitəsilə həyata keçiriləcək, ümumi koordinasiya olunacaq. Monitorinq-pronozlaşdırma sistemi vasitəsilə respublikada əmək resursları, gələcək tələbatla bağlı məlumatlar emal olunaraq müvafiq qurumlara təqdim ediləcək. Bu sırada əsas hədəflərdən biri 2030-cu ilədək ümumi iqtisadiyyatda çalışanların sayının 80 faizə çatdırılmasıdır. Bu müddət ərzində ümumi işsizlik səviyyəsi 4 faizə enməlidir. Hazırda qadınlar və gənclər arasında işsizlik səviyyəsi yüksək olduğu üçün bu məsələyə daha çox önəm verilməlidir.

- Bəs qeyri-rəsmi məşğulluğun aradan qaldırılması istiqamətində hansı yeniliklər gözlənilir?

- Qeyri-rəsmi əmək münasibətlərinin qarşısının alınması ilə bağlı bir sıra tədbirlər nəzərdə tutulub. Xüsusən də işəgötürənlərə qeyri-rəsmi şəkildə çalışan işçilər arasında daha çox sosial dialoqun qurulması, onların qeyri-formal məşğulluqdan formal məşğulluğa keçidini təmin etmək üçün motivasiyanı yaradılması planlaşdırılır. Rəsmi məşğulluğun həm işçilər, həm də işəgötürənlər üçün daha cəlbedici olması vergi sistemi və digər iqtisadi mexanizmlər va-

siyətilə tənzimlənəcək ki, bu da müəyyən dövrdən sonra öz bəhrələrini verməlidir. Bu hədəfə nail olmaq üçün ən çox əmək bazarının monitorinqi və pronozlaşdırma sisteminin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı məsələlər diqqət mərkəzində olacaq. Ölkə Prezidenti artıq əbservatoriya vasitəsilə respublikada əmək bazarının öyrənilməsi ilə bağlı müvafiq rəportlar imzalanıb. Əmək resurslarının öyrənilməsi həmin əmək bazarında aparılan monitorinq vasitəsilə həyata keçiriləcək, ümumi koordinasiya olunacaq. Monitorinq-pronozlaşdırma sistemi vasitəsilə respublikada əmək resursları, gələcək tələbatla bağlı məlumatlar emal olunaraq müvafiq qurumlara təqdim ediləcək. Bu sırada əsas hədəflərdən biri 2030-cu ilədək ümumi iqtisadiyyatda çalışanların sayının 80 faizə çatdırılmasıdır. Bu müddət ərzində ümumi işsizlik səviyyəsi 4 faizə enməlidir. Hazırda qadınlar və gənclər arasında işsizlik səviyyəsi yüksək olduğu üçün bu məsələyə daha çox önəm verilməlidir.

- Qadınlar və gənclər arasında işsizlik səviyyəsinin yüksək olmasının əsas səbəbləri nədən ibarətdir?

- Əmək bazarında gənclərə və qadınlara bağlı xeyli problemlər var, onların işlə təmin olunmasında ciddi maneələr yaranır. Buna səbəb isə daha çox onların təcru-

bəsizliyi göstərilir. Bununla bağlı təhsillə əmək bazarı arasında müəyyən bir mexanizmin yaradılmasına və tələbatın daha yaxşı öyrənilməsinə ehtiyac var. Elə bir mexanizm təbii qayda ilə yaranıb ki, gələcəkdə gənclərin və məzunların daha rahat şəkildə əmək bazarına inteqrasiya olunmasını təmin edə biləcək. Əhali qrupları, o cümlədən gənclər, qadınlar və əlillər sərəməli məşğulluğunun təmin edilməsi, layiqli əmək sisteminin qurulması Məşğulluq Strategiyasının ən mühüm hədəflərindən biridir. Minimum əməkhaqqının və orta kateqoriyalı işçilərin məvaciblərinin artırılması da bu işdə önəmli rol oynayacaq. Hesab edirik ki, bu mexanizmlər işçilərin rifah halının yaxşılaşdırılmasına təsir göstərəcək. 2020-ci ilə qədər aktiv əmək bazarı proqramlarının əhatə dairəsi genişləndiriləcək. Buraya peşə hazırlığı, peşəyönümlü tədbirlər, ödənişli ictimai işlər, özüməşğulluq proqramları, əmək yarmarkaları, «Karyerada ilk addım» kimi aktiv məşğulluq tədbirləri daxildir ki, bunların vasitəsilə insanların işlə təminatına daha geniş şərəit yaranacaq.

- İşsiz kimi məşğulluq xidməti orqanlarında qeydiyyatsız olan vətəndaşlarla bağlı hansı yeniliklər gözlənilir?

- Məşğulluq Strategiyasının hədəflərindən biri də xidmət orqanları vasitəsilə işə düzələn işçilərin sayını əhəmiyyətli dərəcədə artırmaqdır. 2017-ci ilin və bu ilin 9 ayının göstəricilərinə əsasən, məşğulluq xidməti orqanlarına müraciət edən vətəndaşların 40 faizinin işlə təmin olunmasına kömək göstərilir. 2030-cu ilə qədər bu göstəricinin 70 faizə çatdırılması nəzərdə tutulur. Bu da, əsasən, məşğulluq xidməti orqanları tərəfindən həyata keçiriləcək olan tədbirlər sırasındadır. Bizə müraciət edən işsiz vətəndaşların peşə ha-

zırlığı kursları vasitəsilə işə cəlb olunması faizi yüksəldiləcək. Hazırda bu faiz çox aşağıdır: müraciət edənlərin təxminən 3 faizi peşə hazırlığı kurslarına cəlb olunur. Biz bu göstəricini 2030-cu ilədək 20 faizə qədər artırmalıyıq. Hazırda Azərbaycanda cəmi 3 Regional Peşə Tədris Mərkəzi mövcuddur, dördüncüsü isə Gəncəyə qurulur. 2030-cu ilə qədər bu mərkəzlərin sayı 10-a çatdırılmalıdır. Özüməşğulluq proqramları da davam etdiriləcək. 2017-ci ildə bu proqramlara təxminən 1400 ev təsərrüfatı cəlb olunub. Bu rəqəm 2020-ci ilədək təxminən 6 dəfə artırılmalıdır, təxminən 8400 ev təsərrüfatı özüməşğulluq proqramına cəlb ediləcəkdir.

- Sadaladığınız bu strateji hədəflərin həyata keçirilməsindən hansı nəticələr gözlənilir?

- Ən böyük gözləniləndən biri layiqli əmək imkanlarının genişləndirilməsidir. Təhsil sisteminin əmək bazarı ilə uyğunluğunu təmin edilməsi də uğurlu nəticədən əldə olunmasında vacib rol oynayacaq. İkinci mühüm nəticə məşğulluq və sosial müdafiə arasında əlaqənin güclənməsinə təmin etməkdir. Yeni məşğulluq daha çox sosial müdafiəyə ehtiyacı olan insanların aktiv əmək bazarına inteqrasiyasına yönəldiləcək. Bu cür insanların passiv məşğulluqdan aktiv məşğulluğa yönəldilməsindən ümumi iqtisadiyyat xeyir görəcək. Yəqin ki, tezliklə hazırlanacaq beşillik tədbirlər planlarında bütün bunlar konkret şəkildə öz əksini tapacaq. 2019-2024 və 2025-2030-cu illər ərzində həyata keçiriləcək tədbirlərin monitorinqləri və qiymətləndirilməsi aparılacaq, məşğulluq xidməti orqanları bununla bağlı müntəzəm olaraq öz hesabatlarını təqdim edəcəklər.

Elxan SALAHOV

Mülkiyyət hüququnun təmin olunmasında maneələr...

mənzil satışı zamanı vergilərin büdcədən kənar qalmasına səbəb olur

Son illərdə mənzil-tikinti kooperativləri tərəfindən inşa olunmuş yaşayış binalarında mənzillərə mülkiyyət hüququnu təsdiq edən şəhadətnamələrin («küpça») alınmasında müəyyən irəliləyiş olsa da, paytaxtda və digər şəhərlərdə mənzillərin böyük bir qisminin mülkiyyət sənədləri hələ də yoxdur. «Küpça»sı olmayan mənzilin mülkiyyət hüququ isə vətəndaşa deyil, tikinti şirkətlərinə məxsusdur. Vətəndaşlar hüquqi baxımdan əmlak deyil, sadəcə, tikinti şirkətləri ilə imzaladıqları müqaviləyə malikdirlər. Bütün bunlar isə vətəndaşların problemlərlə üzləşməsi ilə yanaşı, mənzil satışının vergidən kənar qalmasına da səbəb olur.

2018-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycanda istismara verilən mənzillərin ümumi sahəsi 1 milyon 503,6 min kvadratmetr təşkil edib. Dövlət Statistika Komitəsinin hesablamalarına əsasən, bu, ötən ilin analoqi dövrinin göstəricisindən 19% çoxdur.

Vergilər Nazirliyinin məlumatına görə, cari ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində notariuslar tərəfindən təqdim olunmuş ödəmə mənbəyində tutulan sadələşdirilmiş verginin bəyannaməsi nə əsasən, mənzil və qeyri-yasayış sahəsinin alqı-satqısından dövlət büdcəsinə təxminən 28 milyon manat vergi ödənilib. Bu fakt onu göstərir ki, il ərzində satılmış mənzillərin təxminən 40 faizi vergiyə cəlb olunur, 60 faizi isə vergidən kənar qalır.

«MBA Group» konsaltinq şirkətinin baş direktoru Nüsrət İbrahimov hesab edir ki, həmin mənzillərin böyük əksəriyyəti Mənzil Tikinti Kooperativlərinin (MTK) balansında olanlardır. Daşınmaz əmlakın Dövlət Reyestrini Xidməti tərəfindən verilmiş mülkiyyət təsdiq edən çıxarış (şəhadətnamə) olmadan isə vətəndaşların müqavilə əsasında satdıqları mənzillər vergitutma obyektinə hesab edilmir.

Tikinti şirkətləri mənzillərin sənədləşdirilməsində maraqlı deyillər

N.İbrahimovun sözlərinə görə, araşdırmalar göstərir ki, vətəndaşların öz mənzillərinə mülkiyyət hüququnu təsdiq edən sənədləri almasına əksər hallarda MTK-lar mane olur. Bunun başlıca səbəbi mənzil alqı-satqısında əsas subyekti kimi notariusların iştirakının təmin edilməməsi və birbaşa bu pro-

sesdə MTK-ların rol oynamasıdır. Çünki mənzilin çıxarışı olmadıqda alqı-satqıya icazəni yalnız MTK-lar verir. «Daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinə haqqında» Qanunun 12.1-ci maddəsinə əsasən, daşınmaz əmlak mülkiyyəti və digər əşya hüquqlarının əmələ gəlməsi və başqasına keçməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən hazırlanan sənədlər əsasında qeydiyyata orqan tərəfindən verilən dövlət reyestrindən çıxarıla rəsmiləşdirilir. Reyestr Xidmətindən çıxarış olmadıqda isə həmin mülk xüsusi mülkiyyətdə olan əmlak sayılır və onun alqı-satqısına sərəməli əmlak sahibi verir. Bu halda, yaşayış binalarının sahibi MTK hesab edilir: «Tikinti şirkətləri də bu vəziyyətdən istifadə edərək, alqı-satqı zamanı müqavilənin yenidən tərtib olunmasında və imzalanmasında əsas hüquqi tərəf kimi çıxış etdiyindən, mənzil satan vətəndaşdan özlərinin müəyyənləşdirdiyi məbləğdə pul almadan müqaviləyə qol çəkmirlər. Beləliklə, həmin prosedür qazanan tikinti şirkətlərinin rəhbərləri olur, dövlət büdcəsi isə böyük məbləğdə vergilərdən məhrum olur».

MTK-ların məqsədli şəkildə binanın istismara təhvil verilməsini ləngitməsi də qanunvericiliyə ziddir. Mənzil Məcəlləsinə əsasən, binanın inşası başa çatdıqdan sonra istismara qəbul aktı alınmalı və altı ay müddətində mənzil sahiblərinin müştərk cəmiyyəti yaradılmalıdır. Binanın idarəçiliyi həmin MMC-lərə təhvil verilməli, mülkiyyət hüququna dair sənədlərin təqdim olunması və s. işlər öz həllini tapmalıdır. Amma tikinti şirkətləri MMC-lərin yaradılmasında maraqlı deyillər, onlar bi-

nani yarı-yarımcıq tikib satır, insanlar evlərinə köçdükdən sonra kommunal xərclər adı ilə pul toplayırlar və həmin vəsaitlərin bir hissəsini binanın saxlanması və təmir-tikinti işlərinə sərf edirlər. Halbuki təmir-bərpa, infrastrukturun yaradılması kimi məsələlər MTK-nin öz vəsaitləri hesabına həll olunmalıdır. Mütəxəssisin fikrincə, MTK-lar mənzil qanunvericiliyini pozduqlarına görə onlara qarşı münasibət sırtləşdirilməlidir: tikinti kooperativlərinə 6 ay müddət verilməli, bu müddətdə bina dövlət qəbul komissiyasına təhvil verilmədikdə isə ciddi tədbirlər görülməlidir.

Hər kəs qanun qarşısında məsuliyyət daşıyır

Mənzil Məcəlləsinin 43-cü maddəsinə əsasən, çoxmənzilli binaların idarə olunması həmin binanın sakinlərindən ibarət yaradılan Mənzil Mülkiyyətçiləri Müştərk Cəmiyyəti (MMMC) tərəfindən həyata keçirilməlidir. Bu sahəyə nəzarət İqtisadiyyat Nazirliyinə həvalə olunub. Nazirlikdən bildirilib ki, indiyədək Binəqədi, Yasamal və Nəsimi rayonlarında 40-a yaxın MMMC yaradılıb və Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən dövlət qeydiyyatına alınıb, Abşeron rayonu üzrə isə iki MMMC qeydiyyatdan keçib. Digər şəhər və rayonlarda isə bu cür qurumların yaradılmasına maraq göstərilir.

Dövlət başçısının bu ilin oktyabr ayında imzaladığı sərəməmdə müvafiq qurumlara mənzil xidmətlərinin yaxşılaşdırılması məqsədilə yaşayış binalarda məskunlaşmış vətəndaşların birliklərinin yaradılması tapşırığı verilib. Sənəddə qeyd edilir ki, Mənzil Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq, yaşayış binalarının birgə istifadəçiləri ümumi daşınmaz əmlak üzrə müəyyən hüquqlara malikdirlər və ondan istifadə üçün funksiyaları yerinə yetirirlər. Həmin birliklərdə təmsil olunan mənzil sahibləri yaşayış binasının saxlanması, idarəedilməsi və digər işlərin görülməsində əsas rol malikdirlər. Bu, mənzil kooperativlərinin funksiyalarının azaldılması və mənzil sahiblərinin birbaşa özlərinin idarəçilikdə təmsil olunması deməkdir...

Elbrus CƏFƏRLİ

«Asan imza» ən innovativ nümunə kimi qəbul edilib

«Azərbaycan Respublikasının «Asan imza» adlanan və mobil identitet texnologiyası əsasında yaradılan milli rəqəmsal identiteti və gücləndirilmiş elektron imzası» İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) nəzdində Dövlət Sektorunun İnnovasiyalar üzrə Tədqiqat Mərkəzi (DSİTM) tərəfindən ən innovativ nümunə kimi qəbul edilib. «Asan imza»nın operatoru «B.EST Solutions»dan bildirilib ki, DSİTM dövlət sektorunda innovasiyalar üçün global forum hesab edilir və cəmiyyətin ciddi problemlərinin həlli üçün yeni yanaşmaların anlaşılması və genişləndirilməsi məqsədilə hökumətlərlə əməkdaşlıq edir. Bununla da dövlət qulluqlarına yeni imkanların öyrənilməsində kömək etmək məqsədilə onlara yeni ideyalar, biliklər, alətlər və əlaqə vasitələri təqdim edir.

«Asan imza» mobil elektron imzanın innovativ nümunəsi artıq DSİTM-nin veb-saytında dünyanın bütün istifadəçiləri üçün əlçatan olub işin sadələşdirilməsinə və yeni zirvələrin fəth edilməsinə təsir edəcək. Azərbaycan Prezidentinin fərmanına əsasən respublikanın diplomatik nümayəndəlikləri büt-

tün dünya üzrə xarici vətəndaşlara «Asan imza» m-Residentlik təqdim etmək hüququna malikdirlər. m-Residentlik ölkədə investisiya mühitinin inkişafı və Azərbaycanda biznes qurmaq arzusunda olan xarici vətəndaşların investisiyaya cəlb edilməsi səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün vacib innovativ alətdir. Onun vasitəsilə ölkəni tərk etmədən onlayn rejimdə şirkəti qeydiyyata almaq, onlayn olaraq vergi və gömrük tranzaksiyalarını həyata keçirmək, elektron və mobil bankçılıq xidmətlərindən istifadə etmək, onlayn-müqavilələri imzalamaq və sair mümkündür. Azərbaycanda mövcud olan 600-dən çox dövlət və özəl elektron xidmətlərindən «Asan imza» vasitəsilə istifadə etmək olar. Yeni transsərhəd elektron xidmətlər Azərbaycanın Rəqəmsal Ticarət Qovşağı vasitəsilə ölətərlil olacaq.

Azərbaycanla sıx əməkdaşlıq edən İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı innovativ texnologiyaların ixracının inkişaf etdirilməsinə və elektron imzaların tətbiqinə böyük maraq göstərir. Təşkilat Azərbaycan İnnovasiyaların İxracı Konsorsiumunun niyyətini də dəstəkləyir.

RƏQƏMLƏRİN DİLİ İLƏ

- ❖ Azərbaycanda təbii qazla təmin olunan abonentlərin sayı **2 milyon 164 min 319**-a çatıb.
- ❖ İndiyədək «Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu»nun xətti ilə verilmiş **24 min 510** ipoteka krediti üzrə məbləğ **1 milyard 165 milyon 658 min 404** manatdan çoxdur.
- ❖ Azərbaycanın da iştirak etdiyi birinci Çin Beynəlxalq İdaxl Sərgisi çərçivəsində ümumillikdə **57,8 milyard** ABŞ dolları dəyərində ticarət və xidmət razılaşmaları əldə olunub.
- ❖ ABŞ-ın Enerji İnformasiya Administrasiyasının proqnozlarına görə, 2019-cu ildə Azərbaycanın neft və kondensat istehsalı sətkalıq orta hesabla **790 min** barel təşkil edəcək.
- ❖ Azərbaycan təbii qazının Avropaya nəqlini nəzərdə tutan «Trans-Adriatik» (TAP) boru kəməri layihəsi üzrə işlərin - mühəndis, təchizat və tikinti işləri də daxil olmaqla - təxminən **82%-i** icra olunub.

Vergi ödəyicisinin sualı var...

Samira Musayeva
Vergilər Nazirliyinin Vergi siyasəti departamentinin baş direktoru vergi ödəyicilərinin suallarına cavab verir

Elektron qaimə-faktura

Yükdaşıma fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisə tərəfindən sifarişçi müəssisəyə göstərilən daşıma xidmətlərinə görə həmin sifarişçi müəssisəyə elektron qaimə-faktura təqdim edilməlidir?

Vergi Məcəlləsinin 16.1.11-6-cı maddəsinə əsasən, sahibkarlıq fəaliyyəti həyata keçirən hüquqi və fiziki şəxslərə malların (işlərin, xidmətlərin) təqdim edilməsi ilə bağlı bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydada qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura vermək vergi ödəyicisinin vəzifələrinə aid edilmişdir.

Vergi Məcəlləsinin 71-1-cı maddəsinə görə, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hallarda fərdi sahibkarlara və hüquqi şəxslərə malları təqdim edən, işləri görən və xidmətləri göstərən şəxs onlara elektron qaimə-faktura verir. Vergi ödəyicisi kimi vergi orqanlarında uçota alınmayan şəxslərin elektron qaimə-faktura vermək hüququ yoxdur.

Bunlarla yanaşı, Azərbaycan Res-

publikası Nazirlər Kabinetinin 14 mart 2017-ci il tarixli 89 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş «Elektron qaimə-fakturanın tətbiqi, uçotu və istifadəsi Qaydaları»nın 1.2-ci bəndinə əsasən, elektron qaimə-faktura - bu Qaydalara uyğun olaraq tərtib edilmiş, elektron formada hazırlanan və malları təqdim edən, işləri görən və xidmətləri göstərən şəxs tərəfindən fərdi sahibkarlara və hüquqi şəxslərə təqdim olunan ilkin uçot sənədidir.

Qeyd olunanlara əsasən:

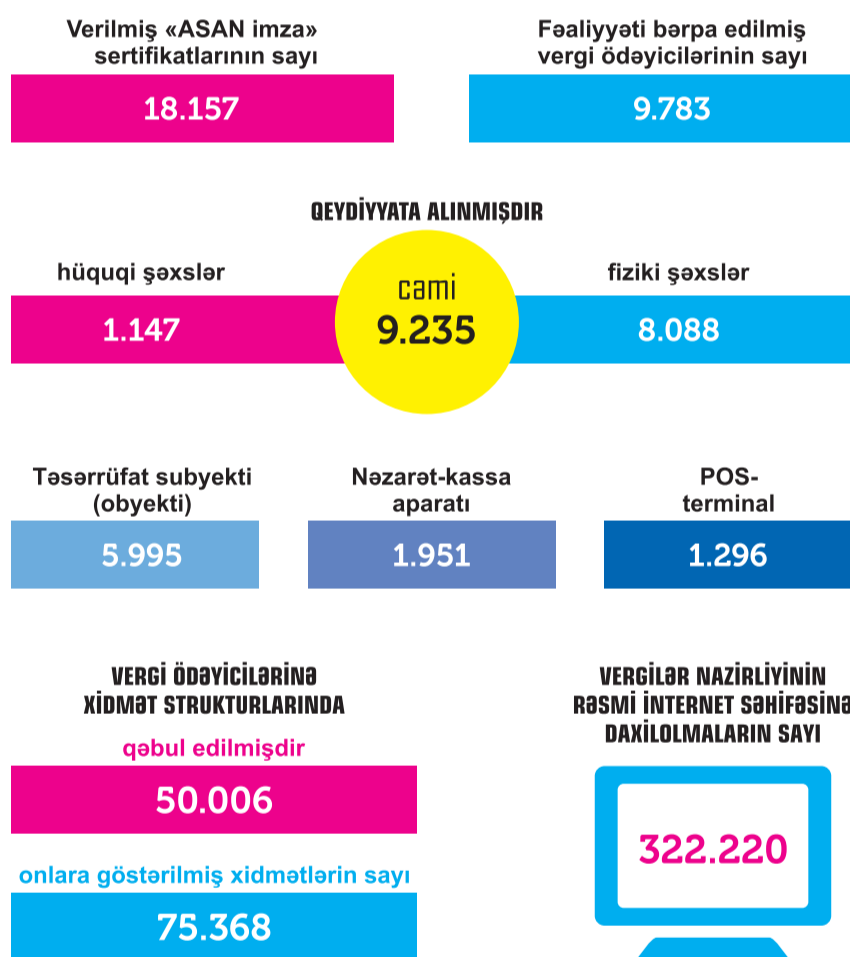
Yükdaşıma fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisə tərəfindən sifarişçi müəssisəyə göstərilən daşıma xidmətlərinə görə sifarişçi müəssisəyə elektron qaimə-faktura təqdim edilməlidir.

Suallarınızı redaksiyamızın ünvanına:

AZ 1073, Bakı ş., Landau küç., 16 və ya s.musayeva@taxes.gov.az elektron poçt ünvanına göndərə bilərsiniz

2018-ci İLİN OKTYABR AYI ƏRZİNDƏ

Vergilər Nazirliyinin Çağrı Mərkəzinin əməkdaşları tərəfindən canlı əlaqə zamanı daxil olmuş 24.887 zəng cavablandırılıb

VƏTƏNDAŞLARIN NƏZƏRİNƏ!

Əmək müqaviləsinin rəsmiləşdirilməsi

İşə qəbul olunarkən işəgötürənlərdən əmək müqaviləsinin bağlanması tələb edin. Əmək müqaviləsi ilk növbədə sosial maraqlarınızın təmin olunmasına xidmət edir və rəsmiləşdirilməmiş əmək fəaliyyətinə razılaşmaqla Siz gələcəkdə dövlətin sosial təminatından və bir sıra üstünlüklərdən məhrum olursunuz.

İşçinin hüquqları və üstünlükləri	Əmək müqaviləsi ilə fəaliyyət göstərdikdə	Əmək müqaviləsiz fəaliyyət göstərdikdə
8 saatlıq iş hüququ	✓	✗
Əmək məzuniyyətindən istifadə hüququ	✓	✗
Peşə-əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarında icbari sığorta hüququ	✓	✗
Xəstəlik və işdən çıxma müavinətinin tam həcmə alınması hüququ	✓	✗
Gələcəkdə layiqli əmək pensiyasının alınması imkanı	✓	✗
İpoteka və digər kreditləri almaq imkanı	✓	✗
Məhkəmədə hüquqların müdafiəsi	✓	✗

İşəgötürənlə əmək müqaviləsi bağlamaqla və rəsmi əməkhaqqı ödəməyi tələb etməklə Siz gələcəyinizi indidən düşünmüş olursunuz. Unutmayın ki, Sizə ödənilən rəsmi əmək haqları - sabah üçün sabit sosial təminatınızın təməlidir!

Bununla bağlı hüquqlarınız pozularsa, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinə və ya «195-1» Çağrı Mərkəzinə müraciət edə bilərsiniz.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ

Energetik içkilər həm cana ziyandır, həm də cibə...

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının hesabatı

Təşkilatın Avropa Regional Ofisinin əməkdaşları son onillikdə bütün ölkələri bürüyən «energetik bum»un noticələri üzərində aparıcıları genişmiqyaslı araşdırmalar nəticəsində bu içkilərdən istifadənin çoxalmasının əhalinin, xüsusilə gənclərin sağlamlığına təhlükə olması qənaətinə gəlmişlər. Araşdırmanın noticələri oktyabr ayında «Frontiers in Public Health» jurnalında dərc olunub.

İlk energetik içki 1960-cı ildə Yaponiyada buraxılıb. Avropa mağazalarında ilk dəfə 1987-ci ildə görünən içki tezliklə populyarlaşdı. ABŞ-a bu içki 10 il sonra - 1997-ci ildə gəlib. Dünyadakı «energetik bum» isə XXI əsrin başlanğıcına aiddir. 2006-cı ildə dünyada bu içkinin 500-dən çox yeni növü qeydə alınmışdı. ABŞ-da 2008-ci ildən 2013-cü ilədək energetik içkilərin satışında 60 faiz artım olub və bu sahə üzrə dövriyyə 12,5 milyard dollar təşkil edib.

Ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyi üzrə Avropa Agentliyinin (European Food Safety Authority, EFSA) məlumatına görə, 2011-ci ildə Avropa İttifaqının 16 ölkəsində 18 yaşdan yuxarı insanların 30 faizi, 10-18 yaş arası uşaqların 68 faizi, 10 yaşlıların isə 18 faizi energetik içkilərdən daimi istifadə edənələr olub. Bu statistikada ölkə üzrə yeniyetmələrin 82 faizi, uşaqların 40 faizinin energetik içkilərdən istifadə sayına görə Çexiya ön sıralardadır.

Amerika Pediatrik Akademiyası da bu içkilərin uşaq və gənclər tərəfindən istifadəsinə pisləyir. Texas Universitetinin kardeoloqu Con Xiqqins bildirib ki, hamilə qadınlar, 18 yaşadək olan gənclər, yüksək kofein bəsləyən qadınlar, həmçinin, diqqətsizliklə mübarizə üçün müalicə alanlar energetik içkilərdən uzaq durmalıdırlar.

Ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyi üzrə Avropa İdarəsi 2009-cu ilin fevral ayında energetik içkilərin tərkibindəki maddələri araşdırıb. Aydın olub ki, içkinin tərkibindəki taurin və qlükuronolakton 18 yaşadək gənclərdə diabet xəstəliyinin koskinləşməsi kimi fəsadlar verir. ABŞ-da ərzaq və dərmanlara nəzarət idarəsinin qərarı ilə tərkibində alkoqol olan energetik içkilərin satışına qadağa qoyulub. İdarənin əməkdaşı Coşua Şarfteyn sözünə görə, ABŞ-ın 17 ştatının prokurorluğundan gələn məktublara əsasən 30-dan çox istehsalçıya məhsulun satışını dayandır-

Energetik içkilərin populyarlaşmasının səbəblərindən biri onların insanda gümrəhlik yaratması ilə bağlı təsəvvürdür. İnsanları bu içkilərə təşviq və təhrik edən reklamlar da daha çox bu təsəvvürə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

maq haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür? Energetik içkilərin populyarlaşmasının səbəblərindən biri onların insanda gümrəhlik yaratması ilə bağlı təsəvvürdür. İnsanları bu içkilərə təşviq və təhrik edən reklamlar da daha çox bu təsəvvürə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

mağ haqqında göstəriş verilib. 2009-cu ilin may ayında «Red Bull» içkisinin tərkibini Almaniyanın nəzarət orqanları yoxlayaraq müvafiq tədbirlər görülməsi barədə hökumətə müraciət ediblər. Nəticədə Almaniya bu içkinin satışına qadağa qoyulub. Bu gün Fransa, Tayvan, Danimarka, Türkiyə, Norveç, Urucay və İslandiyada, eləcə də ABŞ-nın Vaşinqton, Yuta, Okloma və Miçigan ştatlarında başlıca təhlükə kofein və alko-

qolla bağlıdır. Əldə olunan məlumatlara görə, 18 yaşdan 29 yaşadək gənclərin 70 faizi energetik içkini alkoqolla qarışdırıb qəbul edir. Alimlər xəbərdarlıq edirlər ki, bu kombinasiya sırf alkoqol içməkdən daha qorxuludur. Çünki energetik içkinin təsiri beyinə oymatmağa, spirtli içkinin isə yandırmağa yönəlidir. İnsanlar kofein sayəsində özünə nəzarəti itirirlər, spirtli içkini adət-

lən enerji bəsləməyə əsaslanır. Bəs bütün bunlar nə dərəcədə düzgündür?

Turizm iqtisadiyyatımızın sürətlə inkişaf edən biznes sahəsidir

Dünya üzrə ümummilli məhsulun 10 faizi, ixracatın 8 faizi beynəlxalq turizmin payına düşür, göstərilən xidmətlərin təqribən üçdə biri bu sahə vasitəsilə həyata keçirilir. Dünyada əmək qabiliyyətli əhəlinin 8,1 faizi turizm sənayesində və onunla bağlı sahələrdə məşğuldur. Bəs ölkəmizdə vəziyyət necədir?

Müsahibimiz Azərbaycan Sağlamlıq və Termal Turizmə Dəstək Assosiasiyasının və Ümumdünya Sağlamlıq Turizm Şurasının sədri Ruslan Quliyevdir.

- Ruslan müəllim, turizm öz perspektivliyinə görə ölkəmizdə qeyri-neft sahələri arasında aparıcı mövqelərdən birini tutur. Beynəlxalq ölçülərlə yanaşıda Azərbaycan turizmi bu gün hansı səviyyədədir?

- Azərbaycanda turizmin inkişafını 2016-cı ildə və sonrakı illər kimi səciyləndirmək, bu prosess müqayisəli formada baxmaq lazımdır. 2016-cı ilin sentyabrında «Tax free» sisteminin tətbiqi, viza almaq prosesinin mürəkkəbliyi şəkildə sadələşdirilməsi, biznes sahələrinin, kiçik və orta sahibkarlığın stimullaşdırılması, strateji yol xəritələrinin təsdiqlənməsi, ölkə iqtisadiyyatının digər sahələri kimi, turizm də təkən verdi.

Turizm ölkəyə valyuta gətirən fəaliyyət sahələrindən biridir. Azərbaycanın çox gözəl təbiəti, dadlı süfrəsi olsa da, bu mədəniyyətin təqdim edilməsinin formasını tapmaq lazımdır. Ənənələrə innovativ yeniliklər tətbiq etmək, yeni məzmunlu bir Azərbaycan turizmini ortaya qoymaq gərəkdir. Müxtəlif ticarət festivallarının keçirilməsi, ölkənin tanıtım fəaliyyətində böyük rolunu alan idman yarışları və mədəni hadisələrin baş verməsi bərbəş turist axınına səbəb olur. Bu sahə daha da şaxələndirilməlidir.

Biz bu gün bazarda qiymətin rəqabətindən daha çox keyfiyyətin rəqabətindən danışmalıyıq. Məsələn, Skandinaviya ölkələri turizm sahəsində ən bahalı regionlardan sayılır. Amma onların Türkiyə kimi dövlətə müqayisədə gəlirliliyini müşahidə etdi-

yimiz zaman fərqli nəticə görürük. Türkiyə daha çox turist qəbul etdiyi halda, Skandinaviyada turizmdən əldə olunan gəlir daha yüksəkdir. Bazarda segmentləşmə prosesi də düzgün şəkildə analiz olunmalıdır. Aydın görünməlidir ki, ölkə turizmi nəyi təklif edir?

- Azərbaycanda sağlamlıq turizminin perspektivləri və imkanları haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Sağlamlıq turizmi dedikdə, çoxları bunu tibbi turizm və ya termal turizm kimi anlayır. 2017-ci ildə Ümumdünya Sağlamlıq Turizm Təşkilatının İordaniyanın paytaxtı Amman şəhərində keçirilən forumunda Azərbaycan bu sahə üzrə vitse-prezident statusunu əldə etdi. Almaniyada qəbul edilmiş deklarasiyaya görə, sağlamlıq turizminin 8 alt segmenti müəyyən olunub və gələn ilin fevral ayında Azərbaycanın dəstəyi ilə tibbi turizm, spa turizmi, termal turizm, sosial turizm, kulinariya (sağlam bəslənmə və idman turizmi də bu sahəyə daxildir) turizmi segmentləri qəbul ediləcək. Respublikamızda bütün bu sahələrin inkişafı üçün çox əlverişli şərait var.

Azərbaycanda sağlamlıq turizmi ilə bağlı xəritənin hazırlanmasına ehtiyac var. Nəfətan, Duzdağ, Qalaaltı keçmiş SSRİ miqyasında çox məşhur olub və biz ilkin mərhələdə sahib olduğumuzu təbliğ etməliyik. Sonrakı mərhələdə isə yeni müalicəvi su qaynaqlarının, termal mərkəzlərin araşdırılması üçün beynəlxalq sertifikatlaşdırma məsələlərində Səhiyyə Nazirliyi, Kurortolo-

giya İnstitutu, AMEA strukturları ilə birgə söylərimizi ortaya qoymalıyıq. Sağlamlıq turizmini digər sahələrdən fərqləndirən amillərdən biri də onun bütün fəasillər üçün aktual olmasıdır. İşgüzar, dəniz turizmi və turizmin digər sahələri ilə müqayisədə gələcəmə faktoru yüksəkdir: müalicə üçün gələnlər burada minimum 14-18, 21 gün qalırlar.

- Bu gün Azərbaycanda turizmin inkişafı üçün lazım olan bütün şərait mövcuddur, bu sektorda vergi yükü elə də çox deyil. Sizcə, hansı addımların atılması Azərbaycan turizmini dünya səviyyəsinə qaldıra bilər?

- Bu gün sahibkar-məmur münasibətləri bir məqsəd ətrafında birləşməlidirlər. Vergilər, onun hesabət sistemi mobil aplikatorlar qədər əlçatan olmalıdır. Belli bir təcrübə var - vergi və təşviq siyasəti paralel aparılmalıdır. Əgər təşviq siyasəti uğurlu olarsa, sahibkarlarla vergi məsələlərindəki problemlərin aradan qaldırılması üçün əlverişli zəmin yaranar. Ölkənin tanıtım fəaliyyəti ilə məşğul olan, yatırımlar etməyi istəyən bir xarici investor mütəlx ölkəmiz haqqında xarici hesabatlarla baxır. Bu istiqamətdə işlər daha da canlandırılmalı və təkmilləşdirilməlidir. Azərbaycanın daxili turizm potensialı daha genişdir. Bu sahədə, mövsümdən asılı olaraq, bölgələr üzrə diferensial vergi tətbiq edilə bilər.

Müsahibəni hazırladı: Fəxryyə İKRAMQIZI

Vergilərin onlayn ödənişi

Ölkəmizdə elektron vergi ödənişlərinin tətbiqinə 2008-ci il yanvarın 1-dən başlanıb. Bu vaxtdakı ƏDV ödəyiciləri ƏDV depozit hesabı vasitəsilə həm ƏDV, həm də digər tədiyyələr üzrə ödənişləri dövlət büdcəsinə tranzaksiya edə bilirdilər.

«2011-ci ilin dövlət büdcəsi haqqında» Qanunun 6-cı bəndində nəzərdə tutulmuş tədiyyələrin stimullaşdırılması məqsədilə vergi, rüsum və digər ödənişlərin elektronlaşdırılması Vergilər Nazirliyi və Mərkəzi Banka tapşırılıb. Bu tapşırığın icrası ilə əlaqədar görülmüş işlər nəticəsində bütün tədiyyələr üzrə dövlət büdcəsinə edilən ödənişlərin elektron qaydada həyata keçirilməsi xidməti vergi ödəyicilərinin istifadəsinə verilib. Vergi, rüsum və digər büdcə ödənişlərinin Milli Ödəniş Sistemi (MÖS) vasitəsilə qəbul edilməsinin təmin edilməsi məqsədilə Mərkəzi Bankın Kütülvə Ödənişlər üzrə Mərkəzləşdirilmiş İnformasiya Sistemində (KÖMİS-ə) inteqrasiyası təmin edilib, İnternet Vergi İdarəsinin «Onlayn Karguzarlıq və EHF» bölməsində vergi və rüsumların internet vasitəsilə dövlət büdcəsinə ödə-

nilməsi üçün yeni «Onlayn ödəmə» xidməti yaradılaraq istifadəyə verilib.

Hazırda ödənişləri onlayn qaydada həyata keçirmək üçün əsas 2 metoddan istifadə edilir:

• **Birinci metod:** Vergi ödəyicisi Vergilər Nazirliyinin www.taxes.gov.az rəsmi internet sahifəsində «E-xidmətlər» keçirir. • **İkinci metod:** Vergi ödəyicisi Mərkəzi Bankın Kütülvə Ödənişlər üzrə Mərkəzləşdirilmiş İnformasiya Sistemində (www.e-taxes.gov.az) «Giriş» düyməsini sıxmaqla «Sistemə giriş sahifəsi»ndə öz istifadəçi kodunu, parol və şifrəsini (bunlar ona əvvəlcədən Vergilər Nazirliyi tərəfindən müqavilə əsasında verilir) daxil edir, «Bölmə» menyusunda «Onlayn Karguzarlıq & e-VHF» seçib həmin bölməyə daxil olaraq, buradakı «Onlayn ödəmə» vasitəsilə vergi və rüsumların internet vasitəsilə ödənilməsinə həyata keçirir. Bu sahədə vergi ödəyiciləri-

ni məlumatlandırmaq məqsədilə Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet saytında vergi ödəyicilərinin xidmətinə «Onlayn ödəmənin video-təlimatı» təqdim olunub. Bu təlimatda onlayn ödəmənin aparılması haqda daha ətraflı məlumat verilib.

• **İkinci metod:** Vergi ödəyicisi Mərkəzi Bankın Kütülvə Ödənişlər üzrə Mərkəzləşdirilmiş İnformasiya Sistemində www.apus.az internet saytına daxil olub «Ödəniş xidmətləri» bölməsində funksional imkanlardan istifadə etməklə, real rejimdə qeydiyyatdan keçərək «Abonent kodu» və «Şifrə» vasitəsilə və ya qeydiyyatdan keçmədən «Qeydiyyatsız ödəniş» vasitəsilə elektron qaydada ödənişi həyata keçirə bilər.

Hər iki metod vasitəsilə elektron qaydada vergi ödənişlərinə həyata keçirmək üçün vergi ödəyicisinin sahib olduğu və etibarlı müddəti bitməmiş bank ödəniş kartı tələb olunur.

Vergi ödənişlərinin nağd qaydada həyata keçirilməsi banklarda növbələrin yaranmasına sə-

bəb olur, geniş ictimai xidmət sahələri tələb edir və bu işə xeyli sayda əməkdaşın cəlb olunmasına gətirib çıxarır. Texnologiyaların inkişafı və digər amillərdən istifadə etməklə, real rejimdə qeydiyyatdan keçərək «Abonent kodu» və «Şifrə» vasitəsilə və ya qeydiyyatdan keçmədən «Qeydiyyatsız ödəniş» vasitəsilə elektron qaydada ödənişi həyata keçirə bilər.

Elektron ödəniş sisteminin tətbiqi ölkədə vergi yükümlü süləndirməklə bərabər, vergi orqanlarına vergitutma bazasını daha dəqiq müəyyən etməyə, vergidən yayınma hallarını minimuma endirməyə və nəticədə büdcə gəlirlərində vergi daxil olmalarının həcmünün əhəmiyyətli dərəcədə artmasına zəmin yaradır.

Hazırladı: F.İKRAMQIZI

BİR CÜMLƏ - BİR XƏBƏR

İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində olan Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin nümayəndə heyəti noyabrın 7-8-də ABŞ-nin Boston şəhərində keçirilən «ABŞ-Xəzər İnnovasiya Samiti»ndə iştirak edib.

Beynəlxalq Qiymətləndirmə Standartları Şurası Azərbaycan Qiymətləndiricilər Cəmiyyətini quruma tamhüquqlu üzv kimi qəbul etməyə razılıq verib.

Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən «My Travel» turizm şirkətinin noyabrın 16-da Daşkənddəki Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzində, noyabrın 20-də isə Səmərqənddəki «Platan» otelində təqdimatı keçiriləcək.

Dünya Turizm Təşkilatının assosiativ üzvlərinin İran İslam Respublikasının Həmədan şəhərində keçirilən 40-cı plenar sessiyasına Azərbaycandan olan nümayəndə heyəti də qatılıb.

«Snam S.p.A.» şirkətinin baş icraçı direktoru Marko Alvera mətbuata açıqlamasında bildirib ki, «Trans-Adriatik» (TAP) təbii qaz boru kəməri layihəsi 2020-ci ildə tam başa çatdırılacaq.

Rusiyanın «TurStat» Analitik Agentliyinin tərtib etdiyi reyting siyahısında Bakı MDB-yə üzv ölkələrin şəhərləri arasında şopinq səyahətləri üzrə lider mövqedə qərarlaşıb.

İŞƏGÖTÜRƏNLƏRİN NƏZƏRİNƏ!

Əmək müqaviləsinin rəsmiləşdirilməsi

İşəgötürən ona məxsus iş yerində haqqı ödənilməklə çalışan fiziki şəxsle ilkin olaraq fərdi qaydada yazılı əmək müqaviləsi (kontrakt) bağlamalı, bundan sonra əmək müqaviləsinin məlumatlarını Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin elektron informasiya sistemində daxil edib, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinə müraciət etməklə «ASAN imza» sertifikatı ala bilər.

Əmək müqaviləsi bildirişinin elektron informasiya sistemində daxil edilməsi üçün işəgötürən və ya onun səlahiyyət verdiyi şəxsin gücləndirilmiş elektron imzası, o cümlədən «ASAN imza»-sı olmalıdır. «ASAN imza» SIM kartını mobil operatorların («Azercell», «Bakcell», «Nar Mobile») nümayəndələrindən əldə edib, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinə müraciət etməklə «ASAN imza» sertifikatı ala bilər.

İşəgötürən tərəfindən əmək müqaviləsi hüquqi qüvvəyə minmədən fiziki şəxslərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi və ya onları gələcəkdə işlədilməsinə (əzaldılmasına) şərait yaradılmasına görə (Vergi Məcəlləsi, maddə 58.10)

Əmək müqaviləsi (kontrakt) hüquqi qüvvəyə minmədən işəgötürən tərəfindən fiziki şəxsləri hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsinə görə (İnzibati Xətalar Məcəlləsi, maddə 192.1)

Əmək müqaviləsi (kontrakt) hüquqi qüvvəyə minmədən xeyli sayda (yeni 10 nəfər və ondan çox olan) işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsinə görə (Cinayət Məcəlləsi, maddə 162-1.1)

Eyni əməllər təkrar törədildikdə (Cinayət Məcəlləsi, maddə 162-1.2)

Fəaliyyətinizlə bağlı risklərin yaranmaması, hər hansı maliyyə itkilərinə məruz qalmamağınız üçün mövcud qanunvericiliyin tələblərinə əməl etməyiniz tövsiyə olunur.

Əlavə məlumat www.taxes.gov.az və www.e.gov.az saytlarından, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərindən və «195-1» Çağrı Mərkəzindən əldə edə bilərsiniz.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ

2019-cu ilin iqtisadi göstəriciləri nə vəd edir?

Beynəlxalq maliyyə institutları Azərbaycan iqtisadiyyatının 2019-cu və sonrakı illərdə iqtisadi vəziyyətinə dair yeni proqnozlarını açıqlayıb. Üç beynəlxalq maliyyə təşkilatı – Dünya Bankı, Beynəlxalq Valyuta Fondu və Asiya İnkişaf Bankının ekspertlərinin açıqladığı hesabatlarda Azərbaycan iqtisadiyyatının gələn il və yaxın müddətli dövrdə dayanıqlığını qoruyub saxlayacağı, qeyri-neft iqtisadiyyatının inkişafına dair nikbin proqnozlar öz əksini tapıb. Dünya Bankının «Kriptovalyutalar və blokçeyn texnologiyaları: Avropa və Mərkəzi Asiya regionu üzrə iqtisadi məruzə»sinin müəlliflərindən olan Hans Timmer bildirib ki, Azərbaycanda 2019-2020-ci illərdə ÜDM-in artımı illik tempdə 3% səviyyəsində proqnozlaşdırılır. Hesabata əsasən, 2019-cu ildə ÜDM-in artımı 2,8%, 2020-ci ildə - 3,6%, 2021-ci ildə - 3,7% təşkil edəcək.

ÜDM-də qeyri-neft sektorunun payı artacaq

Hesabatda bildirilir ki, növbəti illərdə ölkədə iqtisadi artımın əsas mənbəyi qeyri-neft sektoru olacaq. Həmin sektorun payı ÜDM-də 60%-dən yüksək olacaq və növbəti illər üzrə artım qeyd ediləcək. Bu tendensiyanı investisiyaların həcmində artımın da müsbət təsir göstərəcəkdir. Növbəti illərdə inflyasiya 4 -6% civarında proqnozlaşdırılır. 2019-cu ildə tədiyyə balansının yaxşılaşacağı, 2020-ci ildə isə ixracın daha da artımı hesabına müsbət saldonun böyüyəcəyi vurğulanır.

«Qafqaz və Mərkəzi Asiya üzrə regional iqtisadi proqnoz» hesabatında bildirilir ki, 2018-ci ildə Azərbaycanda qeyri-neft sektoru üzrə artım 2,1%, 2019-cu ildə 2,8% təşkil edəcək. İqtisadi artıma qeyri-neft ixracının artması ilə yanaşı, TANAP qaz kəmərinin istifadəyə verilməsi də təsir göstərir. Həsabatın müəllifi Yoha Kayhonon hesab edir ki, neftin qiymətlərinin yüksək olması və dövlət investisiyalarının genişlənməsi Azərbaycanda iqtisadi artım tempinə müsbət təsir edir. Proqnozlara görə, orta illik inflyasiya bu il 3,5%, gələn il isə 3,3% təşkil edəcək.

2019-cu ildə Azərbaycanda sərməyə cəlb edilməsi, həm yerli, həm də xarici investisiyaların qoyuluşu artacaq. Maliyyə bazarında vəziyyət tədiyyə balansını yaxşılaşdıracaq, təkcə Mərkəzi Bankın strateji valyuta ehtiyatları 1 milyard dollar artaraq 6,7 milyarda çatacaq və bu faktor manatın məzənisini xarici təsirlərdən qoruyacaq. Bununla yanaşı, Beynəlxalq Valyuta Fondu Azərbaycana neft gəlirlərini konservativ şəkildə xərcləməyi və ya sərf etməyi, yəni gəlirlərin böyük hissəsini fiskal buferlərin yaradılması, borcların azaldılması və nəsiillər arasında münasibətlərdə ədalətin dəstək-

lənməsi üçün qoruyub saxlamağı tövsiyə edib.

Manatın sabitliyi üçün ciddi əsaslar var

Asiya İnkişaf Bankının hesabatında da Azərbaycanda 2019-2021-ci illərdə davamlı iqtisadi artımın olacağına dair göstəricilər əksini tapıb. Bankın mütəxəssisi Steven Grokun fikrincə, Azərbaycanda makroiqtisadi sabitlik üçün möhkəm əsaslar var. Maliyyə sabitliyinin təmin olunmasında monetar siyasətin büdcə-vergi siyasəti ilə effektiv əlaqələndirilməsi, bütövlükdə isə iqtisadiyyatın, tədiyyə balansının və valyuta bazasının tarazlaşdırılması, üzən məzənnəyə tam və effektiv keçidə imkan verən kompleks tədbirlərin görülməsi mühüm rol oynayır. Bu siyasət 2019-cu ildə daha da güclənəcək, manatın sabitliyi təmin olunaçaq. Bu baxımdan, maliyyə göstəriciləri ümumi iqtisadi vəziyyət üçün qənaətbəxşdir.

Bankın proqnozlarına görə, 2019-cu ildə respublikamızda qeyri-neft sektoruna qoyulan investisi-

yalıların həcmində artımın bəzi sektorun bu sahədə daha inamlı çalışması istehsalın yüksəlməsinə səbəb olacaq. Gələn il «Şahdəniz-2» yatağından qaz nəqlinin başlanması da ümumi iqtisadi artıma təsir göstərəcək və bu, Azərbaycanda ÜDM istehsalının artımının 3% səviyyəsinə çatmasına şərait yaradacaq.

Xarici investisiya qoyuluşları artacaq

İqtisadiyyat nazirinin müavini Şirzad Abdullayev bildirib ki, 2019-cu və sonrakı 3 il üzrə ortaq müddətli dövr üçün ölkənin sosial-iqtisadi proqnoz göstəriciləri hazırlanarkən kompleks iqtisadi islahatların davam etdirilməsi, bank sektorunun inkişafı, valyuta bazasında gözləntilərin səmərəli idarə olunması, makroiqtisadi sabitliyi təhdid yaradan xarici iqtisadi şokların yaşanmaması şərtləri əsas götürülüb, növbəti ildə inflyasiyanın bir qədər azalması proqnozlaşdırılıb. 2019-cu ildə ÜDM-in real artımı 3,6 faiz olmaqla 81,9 milyard manat, qeyri-neft ÜDM-in artımı

3,9 faiz olmaqla 50,5 milyard manat proqnozlaşdırılır.

Gələn il «Şahdəniz-2» yatağından neft və qaz hasilatının artması hesabına neft sektorunda 3,1 faiz, növbəti illərdə isə orta hesabla 3,2 faizə yaxın artım əldə olunması gözlənilir. Növbəti illərdə əsas kapitala investisiya qoyuluşları 17,9 milyard manat, o cümlədən xarici investisiyaların 7,5 milyard manat, daxili investisiyaların isə 10,4 milyon manat təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Əsas kapitala investisiya qoyuluşları hesabına 2019-cu ildə tikinti sektorunda orta hesabla 2,5 faiz artım gözlənilir. Nazir müavini proqnoz göstəriciləri hazırlayanlar arasında prioritet sahəsi olan qeyri-neft sektorunda artımın 2019-cu ildə 3,9 faiz, növbəti illərdə isə orta hesabla 3,5 faiz olması proqnozlaşdırılır. Gələn il ümumi investisiyaların həcmi 17,9 milyard manat, o cümlədən xarici sərma-yələrin payının təxminən 42 faiz təşkil edəcəyi gözlənilir ki, bunun da 50 faizi qeyri-dövlət sektoruna yönəldiləcək.

Elbrus CƏFƏRLİ

Komisiyon qaydada satış

Pərakəndə və topdan satışla, yəni sərbəst ticarətlə məşğul olan təsərrüfat subyektləri malsatınları və malın əldə etmə dövrünün üzərində öz tədaviylərini və mənfəətlərini əlavə edərək müştərilərinə satılır. Bütün orzaq və qeyri-orzaq, o cümlədən tikinti materialları və sənaye istehsal məhsullarını mağazalardan topdan və pərakəndə formada satan hüquqi və fiziki şəxslər satışa çıxarmaq istədikləri malları, əsasən, alğı-satqı müqavilələri çərçivəsində əldə edirlər. Lakin satıcı-ticarət obyektləri mallarının onları üzərində mülkiyyət hüququna malik olmadan da əldə etməklə və sonradan müştərilərə təqdim edilməsi yolu ilə satışını həyata keçirə bilər. Bu, komisiyon qaydada mal satış adlandırılır və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin müvafiq maddələrinin tələbləri əsasında həyata keçirilir.

Hüquqşünas Xəyal Məmmədovun hesab etdiyi ki, malların komisiyon qaydada satışının ticarət obyekti üçün böyük əhəmiyyəti vardır: «Mənim üçün iki qaydada satışın fərqi var. Bir qayda satışın formasını göstərmək. Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olan istehsalçı istehsal etdiyi malın alğı-satqı müqaviləsi çərçivəsində 100 manata Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən digər sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi olan ticarət obyektinə satır və ticarət obyekti həmin mala müştəqil qiymət qoyularaq pərakəndə formada 120 manata satılır. Bu halda istehsalçı şəxsin 4 manat (100 x 4%), ticarət obyektinin isə 4,80 manat (120 x 4%) sadələşdirilmiş vergi öhdəliyi yaranır. Başqa sözlə, sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olan ticarət obyektinin vergi yükü 4 manat 80 qəpik təşkil edir.

Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi olan istehsalçı şəxs istehsal etdiyi malın satışını komissiya müqaviləsi çərçivəsində fəaliyyət göstərən digər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olan ticarət obyektinə tapşırır və bu məqsədlə malları ticarət obyektinə təhvil verir. Mal sahibi (istehsalçı şəxs, malın müqaviləçisi) ticarət obyektinin sahibi ilə müqavilə bağlayarkən malın 120 manata satışını ticarət obyektinə tapşırır və bununla da mal sahibi alğı-satqıda şəxsə iştirak etmək zərurətini öz üzərində götürür. Ticarət obyekti isə istehsalçının malı üçün alıcı cəlb etmək və istehsalçının malının 120 manata satmaq öhdəliyini öz üzərinə götürür və əvəzində satışın 20%-i həcmində maddə tələb edir. Mağaza satılan malın müqaviləçisi olmadan həmin malı öz adından 120 manata satarsa da, bunu istehsalçının tapşırığı ilə etmiş olur. Komissiya müqaviləsi məhz elə bir hüquqi əsasdır ki, komisiyonçuya (ticarət obyektinə) öz adından çıxış etməklə bizim misaldə istehsalçı şəxsin əmlakını özəninkiləşdirmək hüququ verir. Burada istehsalçıda 4,80 manat (120 x 4%), ticarət obyekti isə 0,96 ((120 x 20%) x 4%) manat sadələşdirilmiş vergi öhdəliyi yaranır. Deməli, komisiyon qaydada mal

satışı həyata keçirən ticarət obyektinin vergi yükü 0,96 manat təşkil etmiş olur».

Hüquqşünas bildirir ki, komisiyon qaydada satışın əhəmiyyəti odur ki, ikinci əl kimi mal satışını həyata keçirən ticarət obyektinin dövrüyyəsi barədə məlumatlar həqiqətə daha uyğundur və ticarət obyekti şifərlənmiş dövrüyyərlə təqdim olunan hesabların qınağına çevrilir. Xərclərin, sənədləşmələrin həcmindən və risklərin azaldılması ilə nəticələnən satışın bu qaydası ticarət obyektlərinə daha sərfəlidir: «Ticarət obyektlərinin auditi zamanı hər iki qaydada satış əməliyyatları ilə rastlaşmaq olar. Lakin komisiyon qaydada satış fəaliyyətini, deməkdir ki, çox az sayda ticarət obyekti təqdim etməkdir. Hər iki əməliyyat satış mənzərəsi yarıtsa da, məhiyyəti tamamilə bir-birindən fərqlidir.

Praktikada, bir qayda olaraq, ticarət obyektləri tərəfindən satılmaq məqsədilə alınan mallar, əsasən, alğı-satqı müqavilələri ilə, yəni malların üzərində tam mülkiyyət hüququna malik olmaq şərtilə əldə edilir və sonradan ticarət obyektlərinin xüsusi mal kimi satılır. Digər bir qaydada isə əsasən ticarət obyektləri tərəfindən mallar onlar üzərində mülkiyyət hüququna malik olmadan əldə edilir və sonradan başqasının malı kimi satılır: «Ticarət obyekti malların onların üzərində tam mülkiyyət hüququna malik olmaq şərtilə əldə etdikdə istədiyi qiymətə sata bilər, malları komisiyon qaydada, yəni üzərində mülkiyyət hüququna malik olmadan əldə etdiyi halda isə mal sahibinin təyin etdiyi qiymətə satmalıdır. Burada ticarət obyektləri tərəfindən komisiyon qaydada mal satışı ilə bağlı əməliyyatların sənədləşdirilməsinin düzgünlüyü vacib məsələdir və audit zamanı hər bir əməliyyatı təsdiq edən sənədləşmə qaydasına diqqət yetirilməlidir. Sənədləşmə qanunvericilik baxımından düzgün aparılmadığı halda, əlavə vergilərin və təhvil olunmuş vergilərin yaranması mümkündür.

“Komisiyon qaydada satışın əhəmiyyəti odur ki, ikinci əl kimi mal satışını həyata keçirən ticarət obyektinin dövrüyyəsi barədə məlumatlar həqiqətə daha uyğundur və obyekt şifərlənmiş dövrüyyərlə təqdim olunan hesabların qınağına çevrilir

dən mallar onlar üzərində mülkiyyət hüququna malik olmadan əldə edilir və sonradan başqasının malı kimi satılır: «Ticarət obyekti malların onların üzərində tam mülkiyyət hüququna malik olmaq şərtilə əldə etdikdə istədiyi qiymətə sata bilər, malları komisiyon qaydada, yəni üzərində mülkiyyət hüququna malik olmadan əldə etdiyi halda isə mal sahibinin təyin etdiyi qiymətə satmalıdır. Burada ticarət obyektləri tərəfindən komisiyon qaydada mal satışı ilə bağlı əməliyyatların sənədləşdirilməsinin düzgünlüyü vacib məsələdir və audit zamanı hər bir əməliyyatı təsdiq edən sənədləşmə qaydasına diqqət yetirilməlidir. Sənədləşmə qanunvericilik baxımından düzgün aparılmadığı halda, əlavə vergilərin və təhvil olunmuş vergilərin yaranması mümkündür.

Mallar üzərində mülkiyyət hüququ alıcı ticarət obyektinə keçməmə şərtilə ticarət obyekti tərəfindən komissiyaya təhvil alınması (qəbul olunması) və satış xidmətlərinin göstərilməsi üçün ticarət obyekti-mal sahibinin malını satan şəxs ilə mal sahibi arasında komissiya müqaviləsi bağlanılır. Komitent şəxs komissiyaya verdiyi malların ticarət obyekti (mağaza) tərəfindən təhvil-qəbulunu ciddi hesabata blanki sayılan qaimə-faktura ilə rəsmiləşdirir və malları ticarət obyektinə təhvil verir. Bu rəsmiləşdirmə malların ticarət obyektinə satılması kimi qiymətləndirilmir, çünki burada alğı-satqı müqaviləsi deyil, komissiya müqaviləsi bağlanmışdır.

dır. Ticarət obyektdən malın müştərilərə - əhaliyə və hüquqi şəxslərə pərakəndə və topdan formada nağd satışını ticarət obyektinə məxsus NKA və ya POS-terminal vasitəsilə çeklə və qaimə-faktura ilə, ehtiyac yarandıqı halda isə alğı-satqı müqaviləsi ilə rəsmiləşdirilir.

Əgər mallar faktiki olaraq ticarət obyekti tərəfindən komisiyon qaydada satılmışdırsa, satılmış malların dövrüyyəsinin alıcılarından alınmış hesabata və ya alıcılarından alınan məbləğlərin mal sahibinə ödənilib-ödənilməməsinə asılı olmayaaraq, ticarət obyekti alıcılarla faktiki olaraq təqdim edilmiş malların miqdarını, məbləğini, satış vaxtını və digər zəruri göstəriciləri əks etdirən yazılı bildirişi (yaxud aktı), yəni satılmış malların hərəkatını əks etdirən cədvəli mal üzərində tam mülkiyyət hüququna malik şəxsə təqdim edir. Bu cədvəli «satış xidmətlərinin göstərilməsinə dair akt» da adlandırmaq olar və bu akt komissiya müqaviləsi üzrə müəyyənləşdirilmiş vaxtlarda hesabat dövrləri üzrə komitentə təqdim olunur. Aktda ticarət obyektinə ödənilməsi nəzərdə tutulan müd göstərilməlidir».

Ticarət obyektinin uçotunda komisiyon qaydada malların komitentdən təhvil alınmasının və alıcılara satışını üzrə əməliyyatların uçotu digər bütün satış əməliyyatlarının uçotundan ayrı aparılmalıdır. Vergi Məcəlləsinin 172.6-cı maddəsində göstərilir ki, ÖDV ödəyicisi olan şəxslər tərəfindən bu maddədə göstərilən əməliyyatlardan başqa digər əməliyyatlar da həyata keçiriləndə, həmin əməliyyatların uçotu ayrıca aparılır. Sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi tərəfindən komisiyon qaydada malların alınması və satışını üzrə əməliyyatların uçotundan ayrı aparılması məqsəduyğundur. Çünki sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi bu əməliyyatlar çərçivəsində mal sahibinə satış xidmətləri göstərir və göstərdiyi xidmətin əvəzində maddə (haqq) alır.

Sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi həm alğı-satqı, həm də komissiya qaydasında əldə etdiyi malların satışını həyata keçirir, alğı-satqı müqaviləsi ilə əldə etdiyi malların alıcılarla satışından daxil olan vəsaitlərin tam dövrüyyəni vergiyə cəlb etdiyi halda, komissiya qaydasında əldə olunan malların satışından əldə etdiyi vəsaitləri birbaşa vergiyə cəlb olunan dövrüyyə kimi qəbul etməməlidir. Burada vergitutma obyekti ticarət obyekti tərəfindən həyata keçirilən satış dövrüyyəsinə ticarət obyektinə verilən mükafatdır.

Hazırladı:
F.İKRAMQIZI

Bakıda Azərbaycan-Slovakiya biznes forumu keçirilib

İqtisadiyyat Nazirliyinin dəstəyi, Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondunun (AZPRO-MO) təşkilatçılığı ilə noyabrın 13-də Bakıda Azərbaycan-Slovakiya biznes forumu keçirilib. Tədbirdə Azərbaycan və Slovakiya rəsmiləri ilə yanaşı, sənaye, energetika, İKT, maşınqayırma, kimya, qida, dəmir yolları, səhiyyə və s. sahələrdə fəaliyyət göstərən 200-ə yaxın şirkətin nümayəndələri iştirak ediblər.

Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayev biznes forumun birbaşa danışıqlar aparmaq və işgüzar dairələr arasında əməkdaşlığın perspektivli sahələrini müəyyənləşdirmək üçün əlverişli platforma olduğunu, tədbirin iş adamlarına konkret layihələrlə bağlı müzakirələr aparmaq üçün imkan verəcəyini vurğulayıb. Qeyd olunub ki, Azərbaycan Avropa İttifaqı (Aİ) ölkələri, o cümlədən Slovakiya ilə əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verir. Bu gün Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında geniş əməkdaşlıq mövcuddur. Çoxsaylı işgüzar forumlar, tədbirlər, imzalanmış sənədlər, Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminat edilməsində rolu və davam edən birgə layihələr uğurlu iqtisadi əməkdaşlığın nümunələridir. Avropa İttifaqının ölkəmizin əsas xarici ticarət tərəfdaşı olduğunu deyən nazir bildirib ki, 2017-ci ildə Aİ-nin Azərbaycanın ticarət dövrüyyəsinə payı 42 faiz (9,4 milyard dollar) təşkil edib və 2018-ci ilin 9 ayında 26 faiz artaraq 9 milyard dollardan çox olub. Diqqətə çatdırılıb ki, Azərbaycan və Slovakiya arasında ticarət dövrüyyəsi bu ilin 9 ayında ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 33 faiz artıb. Hazırda Azərbaycanda xidmət, ticarət, tikinti, nəqliyyat və s. sahələrdə Slovakiya sərmayəli 11 şirkət fəaliyyət göstərir. Bununla belə, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı ticarət, iqtisadi və investisiya əməkdaşlığını daha da inkişaf etdirmək imkanları var. İqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayev

Slovakiya Respublikasının baş naziri Peter Pelleqrini Azərbaycana səfərindən məmnunluğunu bildirib, biznes forumda çoxlu sayda iş adamlarının iştirak etməsinin əlaqələrin inkişafına verilən önəm göstəricisi olduğunu vurğulayıb. Bildirilib ki, Azərbaycan qısa müddət ərzində böyük inkişaf yolu keçib, regionun önəmli ölkələrindəndir. Peter Pelleqrini Slovakiya iş adamlarının energetika, bərpa olunan enerji, maşınqayırma, kimya, İKT və s. sahələrdə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu qeyd edib, biznes forumun əməkdaşlığın genişləndirilməsinə, yeni əlaqələrin qurulmasına töhfə verəcəyini deyib.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan Cənubi Qafqazın siyasi və iqtisadi mərkəzidir. Cənubi Qafqazda ÜDM istehsalının 60 faizdən çoxu Azərbaycanın payına düşür. Azərbaycanın xarici investisiyalar üçün cəlb edici edən xüsusiyyətlər ölkənin tranzit potensialı, reallaşdırılan regional layihələr, əlverişli biznes mühiti və sairidir. Azərbaycanın uğurları beynəlxalq maliyyə institutları tərəfindən də yüksək qiymətləndirilir. Belə ki, Dünya Bankının «Doing Business 2019» hesabatında Azərbaycan öz mövqeyini 32 pillə yaxşılaşdıraraq 190 ölkə arasında 25-ci yerdə qərarlaşıb, 10 islahatçı ölkədən biri olub.

Slovakiya Respublikasının baş naziri Peter Pelleqrini Azərbaycana səfərindən məmnunluğunu bildirib, biznes forumda çoxlu sayda iş adamlarının iştirak etməsinin əlaqələrin inkişafına verilən önəm göstəricisi olduğunu vurğulayıb. Bildirilib ki, Azərbaycan qısa müddət ərzində böyük inkişaf yolu keçib, regionun önəmli ölkələrindəndir. Peter Pelleqrini Slovakiya iş adamlarının energetika, bərpa olunan enerji, maşınqayırma, kimya, İKT və s. sahələrdə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu qeyd edib, biznes forumun əməkdaşlığın genişləndirilməsinə, yeni əlaqələrin qurulmasına töhfə verəcəyini deyib.

ELAN

Ötən ilin sentyabr ayından dövlət qulluqçuları və yerli özünüidare etmə orqanlarının nümayəndələri üçün «Asan İmza» elektron rəqəmsal imzanın yeni tarifi tərtibinə başlanılmışdır.

Dövlət müəssisələrinin büdcədən maliyyələşdirilməsi proseduru və alışların əvvəlcədən planlaşdırılması nəzərə alınaraq, dövlət qulluqçuları və yerli özünüidare etmə orqanlarının nümayəndələri üçün «Asan İmza» elektron rəqəmsal imzanın əldə edilməsi və istismarı prosesini asanlaşdırmaq məqsədilə yeni tarif müəyyənləşdirilmişdir. Tarif «Asan İmza» dövlət və ya bələdiyyə sertifikatının istifadəsi müddətində (3 il ərzində) başqa əlavə xərclər olmadan 58 manat həcmində birdəfəlik ödənişi nəzərdə tutur.

«ASAN İmza» ilə əlaqədar əlavə sualınız yaranarsa, Vergilər Nazirliyinin «195-1» Çağrı Mərkəzinə, www.tax.gov.az və www.asxm.gov.az internet ünvanına müraciət edə bilərsiniz.

— AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ —

Elektron qaimə-fakturanın tərtibi barədə

BİLDİRİŞ

Hörmətli vergi ödəyiciləri!

2018-ci il yanvarın 1-dən etibarən, statusundan asılı olaraq, **bütün vergi ödəyiciləri** tərəfindən sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədləri üçün malların (işlərin, xidmətlərin) təqdim edilməsi zamanı elektron qaimə-faktura təqdim olunmalıdır. Vergi Məcəlləsinə əsasən, sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən hüquqi və fiziki şəxslərə malların (işlərin, xidmətlərin) təqdim olunması ilə bağlı elektron qaimə-faktura vermək vergi ödəyicisinin vəzifələrinə aid edilmişdir.

«Elektron qaimə-fakturanın tərtibi, uçotu və istifadəsi Qaydaları» Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 14.03.2017-ci il tarixli 89 nömrəli Qərarı ilə müəyyənləşdirilib.

Elektron qaimə-faktura «On-

layn rejimdə» Vergilər Nazirliyinin Internet Vergi İdarəsində (www.e-taxes.gov.az) gücləndirilmiş elektron imza (o cümlədən «Asan imza») vasitəsilə elektron qaydada tərtib edilərək və ya «Lazımı proqramlar»-dan istifadə olunaraq «Ofayn rejimdə» tərtib edildikdən və elektron imza (o cümlədən «Asan imza») vasitəsilə imzalandıqdan sonra malların, işlərin və xidmətlərin alıcısına göndərilir. Odur ki, sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədləri üçün mal (iş, xidmət) alınarkən həmin malların (işlərin, xidmətlərin) alınmasını təsdiq edən elektron qaimə-faktura saticıdan tələb edilərək alınmalıdır. Vergi ödəyicisinin sahibliyində olan malların alışını təsdiq edən qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura, yaxud elektron vergi hesab-fakturasında

dan ən azı biri olmadıqda alıcıya təqvim ili ərzində belə hala

- birinci dəfə yol verdikdə alınmış malların **10 faizi**,
- ikinci dəfə yol verdikdə **20 faizi**,

• üç və daha çox dəfə yol verdikdə isə **40 faizi** miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.

Fəaliyyətinizlə bağlı risklərin yaranmaması, hər hansı maliyyə itkilərinə məruz qalmanız üçün mövcud qanunvericiliyin tələblərinə əməl etməyiniz tövsiyə olunur.

Vergi qanunvericiliyinin tətbiqi və inzibətçiliyi ilə bağlı əlavə məlumat almaq üçün Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet saytına (www.tax.gov.az), Çağrı Mərkəzinə (195-1) və ya vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinə müraciət edə bilərsiniz.

— AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ —

2018-ci ilin noyabr ayı ərzində vergi orqanına təqdim edilməli bəyannamələr və ödənilməli vergilər barədə

Y A D D A Ş

2018-ci ilin oktyabr ayı üzrə vergi ödəyiciləri tərəfindən tədiyyəçisi olduqları

- Əlavə dəyər vergisi bəyannaməsi,
- Aksiyə bəyannaməsi,
- Yol vergisi bəyannaməsi,
- Mədən vergisi bəyannaməsi,
- Pul vəsaitlərinin nağd çıxarılmasına görə sadələşdirilmiş verginin bəyannaməsi və

• Uduşlardan (mükafatlardan) əldə edilən gəlirdən ödəmə mənbəyində tutulan vergi bəyannaməsi

cari ilin noyabr ayının 20-dən gec olmayaraq vergi orqanına təqdim edilməli və təqdim olunmuş bəyannamələr üzrə hesablanmış vergilər həmin müddətdə tam həcmdə dövlət büdcəsinə ödənilməlidir.

• **Daşınmaz əmlakın** təqdim edilməsi üzrə sadələşdirilmiş verginin bəyannaməsi **cari ilin noyabr ayının 20-dən gec olmayaraq** vergi orqanına təqdim edilməlidir (vergi əməliyyat aparıldığı gün - 1 bank günü ərzində ödənilir).

— AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ —

- **Muzdlu işlə əlaqədar** 2018-ci ilin oktyabr ayı üzrə ödəmə mənbəyində hesablanaraq tutulan vergi **cari ilin noyabr ayının 20-dən gec olmayaraq** dövlət büdcəsinə ödənilməlidir (ƏDV və sadələşdirilmiş verginin ödəyiciləri bəyannaməni illik - növbəti ildə yanvar ayının 31-dən gec olmayaraq, digər vergi ödəyiciləri 2018-ci ilin 4-cü rübü üzrə bəyannaməni növbəti ildə yanvar ayının 21-dən gec olmayaraq təqdim edilməlidir).
- **Xüsusi notariusların** 2018-ci ilin oktyabr ayı üzrə hesabladığı gəlir vergisi **cari ilin noyabr ayının 20-dən gec olmayaraq** dövlət büdcəsinə ödənilməlidir (2018-ci ilin 4-cü rübü üzrə bəyannamə növbəti ildə yanvar ayının 21-dən gec olmayaraq təqdim edilməlidir).

Əmlak və torpaq vergisinin ödəyiciləri olan müəssisələr

- 2018-ci il üzrə hesablanmış torpaq vergisinin qalanını (yarısını) cari ilin noyabr ayının 15-dən gec olmayaraq dövlət büdcəsinə ödəməlidir.
- 2018-ci ilin 4-cü rübü üzrə hesablanmış əmlak vergisinin cari ödəmələri noyabr ayının 15-dən gec olmayaraq dövlət büdcəsinə ödənilməlidir.

Qeyd: 20.01.2019-cu il qeyri-iş gününə təsadüf etdiyindən, həmin tarixdə təqdim edilməli bəyannamələrin son müddəti 21.01.2019-cu ilə keçirilmişdir.

— AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİLƏR NAZİRLİYİ —

ELAN

Hörmətli vergi ödəyicisi!

Fəaliyyətiniz zamanı vergi orqanı əməkdaşları tərəfindən korrupsiya və digər hüquqpozma hallarına yol verildiyi ilə rastlaşdıqda, aşağıdakı imkanlardan istifadə etməklə, vergi orqanına müraciət edə bilərsiniz:

- ★ Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsində (www.tax.gov.az) «Onlayn müraciətlər» bölməsinin «Vergi orqanı əməkdaşlarının fəaliyyətində korrupsiya və digər hüquqpozma halları barədə məlumat ver» alt bölməsinə;

- ★ Vergilər Nazirliyinin poçt ünvanına və ya Daxili təhlükəsizlik departamentinə üzərində «MƏXFİ - Daxili təhlükəsizlik departamentinə» qeydi olan məktubları göndərməklə.
Ünvan: AZ1073, Bakı şəhəri, Ləndau küçəsi 16, Vergilər Nazirliyi;

- ★ Daxili təhlükəsizlik departamentinə gəlməklə və məlumatı şəxsən (şəxsiyyətinizi təsdiq edən sənədlə) təqdim etməklə.
Ünvan: AZ1073, Bakı şəhəri, Ləndau küçəsi 16, Vergilər Nazirliyi, Daxili təhlükəsizlik departamenti;

★ Vergilər Nazirliyinin Çağrı Mərkəzinə (195-1)

beynəlxalq panoram

Rusiya şirin içkilərə vergi tətbiq edir

Əsas hədəfi Rusiya vətəndaşlarının ömrünün uzadılmasına yönəldilmiş «Demografiya» milli proqramının tərkib hissəsi olan «İctimai səhiyyənin möhkəmləndirilməsi» federal layihəsi çərçivəsində əhalinin şəkər istehlakını azaltmaq qarşısı qoyulan başlıca vəzifələrdən biri kimi müəyyənləşdirilmişdir. Hökumətin nəzdində fəaliyyət göstərən Ekspert Şurası bu layihəni nəzərə alaraq, tərkibində şəkər olan qazlı içkilərin satış qiymətinin 20 faizi həcmində aksiz vergisi tətbiq edilməsi barədə təklif irəli sürmüşdür. İndiyə qədər Rusiyada ərzaq məhsullarına aksiz tətbiq edilməmişdir - bu vergi yalnız alkoqollu içkilərin və etil spirtinin istehsalçılarından tutulurdu.

Şuranın təklifi artıq Əmək və Səhiyyə nazirliklərinə çatdırılmışdır. Səhiyyə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən bildirilmişdir ki, Ekspert Şurasının təklif etdiyi fəaliyyətlər Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən qeyri-infeksiyon xəstəliklərə qarşı mübarizədə effektiv tədbirlər kimi tövsiyə olunmuşdur. «Bununla əlaqədar biz təklif edilən məhdudiyyətləri dəstəkləyirik», - Səhiyyə Nazirliyinin açıqlamasında qeyd edilmişdir.

Məlumatlara əsasən, 2017-ci ildə piylən-mədən əziyyət çəkən rusiyalıların sayında əv-

vəlki illə müqayisədə 6 faiz artım olmuşdur. Köklük xəstəliyinə tutulmuş insanların rəsmi şəkildə açıqlanmış sayı 2 milyon nəfərə çatmışdır. Bu göstərici ölkə əhalisinin 1,3 faizini təşkil edir.

Bundan əvvəl Səhiyyə Nazirliyi şirin içkilərə və tərkibində normadan artıq duz olan qida məhsullarına vergi tətbiq etmək təklifini irəli sürmüşdü. Bu təşəbbüs «Sağlam həyat tərzinin formalaşdırılması» layihəsində qeyd edilmişdir. Sənəddə göstərilmişdir ki, Rusiyada əsas qeyri-infeksiyon xəstəliklərdən (məsələn, ürək-damar xəstəlikləri) ölənlərin sayı ümumi ölümlərin 67,6 faizini təşkil edir. Bunun səbəbləri arasında siqaret çəkmək, düzgün qidalanmamaq, fiziki fəallığın zəifliyi və alkoqollu içkilərin qəbulu kimi amillər göstərilmişdir. Alkoqolsuz içki və Mineral Su İstehsalçıları Birliyinin prezidenti Maksim Novikov məsələ ilə bağlı sənayenin dəqiq mövqeyinin olduğunu bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, alkoqolsuz içkilərə aksiz vergisinin tətbiq olunmasının heç bir ciddi əsası yoxdur və ayrı-seçkilik səciyyəsi daşıyır. Qeyd edilmişdir ki, Rusiyalıların gündəlik rasyonundakı şirin içkilərin nisbəti məsləhət görülən kalori istehlakının 2 faizindən azdır.

Aİ Yaponiya ilə ticarət sazişi bağlayır

Avropa Parlamentinin Ticarət Komitəsi Belçikanın paytaxtı Brüssel şəhərində keçirilən yığıncaqda Yaponiya ilə Avropa İttifaqı (Aİ) arasında bu ilin iyul ayında imzalanmış ticarət sazişini müzakirə edərək, sənədin bu ilin dekabr ayında keçiriləcək ümumi

yığıncaqda təsdiqlənməsini tövsiyə etmişdir.

Yaponiyanın Baş naziri Sindzo Abe, Avropa Şurasının sədri Donald Task və Aİ Komissiyasının sədri Jan Klod Yunker iyul ayında Tokioda keçirilən Avropa İttifaqı-Yaponiya zirvə toplantısında çərçivəsində «İqtisadi tərəfdaşlıq sa-

zişi» və «Strateji tərəfdaşlıq sazişi» imzalanmışdır.

Sazişin qüvvəyə minməsi üçün Avropa Parlamenti və Yaponiyanın qanunvericilik orqanının razılığı tələb olunur. Bu razılıq veriləndən sonra sənədin 2019-cu ildə qüvvəyə minməsi gözlənilir.

Fransada bitkoin sərmayəçilərinə vergi endirimi gözlənilir

Fransa parlamenti Maliyyə komitəsinin bitkoin sərmayəçilərindən tutulan verginin ölkə ərazisində digər sərmayə qazanlarından tutulan vergi ilə eyni səviyyəyə endirilməsini nəzərdə tutan qanun layihəsini dəstəklədiyini bəyan etmişdir. Maliyyə komitəsinin rəhbəri Erik Voertin irəli sürdüyü qanun layihəsi çərçivəsində bitkoin satışından tutulan 36 faizlik verginin digər əlavə dəyər götürən qazanlara tətbiq olunan vergilər kimi 30 faizə endiriləcəyi nəzərdə tutulur. «Le Figaro» qəzetinin yazdığına görə, bu vergi endiriminin «koinbeys» və ya «lokal bitkoin» kimi kripto pul vahidləri birjasından mənfəət əldə etmək üçün aparılan satışlarla

yanışı, «hər hansı bir xidmət qarşılığında istifadə edilməsi» halında da tətbiq olunması qiymətləndirilir. Kriptovalyuta vahidlərinə münasibət ölkə üzrə müsbət qarşılanır. Maliyyə naziri Bruno le Maire bundan əvvəl «Fransa Avropanın kriptovalyutalı ictimaiyyətə ilk təklif edən mərkəz halına gətirmək» istədiyini bildirmişdi. Fransa xəzinədarlığına məsul Sebastian Raspiller isə son müəhəbələrindən birində «blokçeyn texnologiyası, maliyyə sektoru da daxil olmaqla, son dərəcə yenilikçi imkanlar təklif edir və Fransa blok zəncirinin qanununu şəkildə istifadə olunmasına şərait yaranan qanun layihəsini təsdiqləmiş ilk ölkələrdən biridir», - demişdir.

OECD transfert qiymətgoymanın yeni prinsiplərini açıqlayıb

İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatı (OECD) Avstraliya, Çin, Estoniya, Fransa, Gürcüstan, Macarıstan, Hindistan, İsrail, Lixtenşteyn, Norveç, Polşa, Portuqaliya, İsveç və Uruqvay üçün transfert qiymətgoymanın profillərini nəşr etdirmişdir.

Transfert profilləri OECD rəhbərliyindən təqdim etdiyi informasiyalara əsaslanır. Nəzərdə keçirilmiş mövzular ölkələr tərəfindən «uzun öllər» prinsipinin qəbul edilməsini, transfert qiymətgoymanın

metodlarını, sənədləşdirilməsini, müqayisəliyin təhlilini, qeyri-maddi əmlakın idarə edilməsini, qrupdaxili xidmətləri, haqlar barədə razılaşmaları, mübahisələrin qarşısının alınması və həll edilməsi ilə bağlı yanaşmaların idarə edilməsini və vergilərin ofişorlar vasitəsilə yayındırılması məsələlərini əhatə edir. Transfert qiymətgoyma profilləri son yenilənmədən sonra OECD daxilində 44 ölkə üçün açıqdır.

Aİ ölkələri «rəqəmsal vergi»də razılığa gələ bilmədilər

Avropa İttifaqına (Aİ) üzv ölkələr son müzakirə zamanı «Facebook», «Google», «Twitter» kimi rəqəmsal platformaların illik dövriyyə əsasında vergiyə cəlb edilməsi mövzusunda razılığa gələ bilməmişlər. Aİ üzvü olan 28 ölkənin maliyyə nazirlərinin Brüsseldə bir araya gəldikləri İqtisadi və Maliyyə İşləri Şurasının (ECOFIN) yığıncağında rəqəmsal iqtisadiyyatın vergiyə cəlb edilməsi müzakirə olunmuşdur. Aİ Şurasından verilən açıqlamada nazirlərin rəqəmsal xidmətlərə vergi tətbiq olunması barədə müzakirə apardığı bildirilmişdir. Müzakirələr zamanı vergiyə cəlb ediləcək xidmətlərin əhatə dairəsi və tətbiq olunacaq verginin hansı müddətdə qüvvədə qalacağı diqqət mərkəzində olmuşdur. Qeyd edilmişdir ki, Aİ daxilində rəqəmsal vergi ilə bağlı texniki araşdırmalar davam etdiriləcək və ECOFIN-in dekabrın 24-də keçiriləcək yığıncağında ortaq qərar çıxarılaçaq.

Açıqlamada İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatının (OECD) rəqəmsal vergilərlə bağlı

əhatəli həll təklifinə Aİ ölkələrinin əməl edəcəyi vurğulanmışdır. Aİ Komissiyasının mart ayında açıqladığı rəqəmsal iqtisadiyyatın vergiyə cəlb edilməsi ilə bağlı tənziqləmə layihəsi təklifinə əsasən, Avropada fəaliyyət göstərən «Google», «Facebook», «Uber», «Twitter», «Airbnb» və «Amazon» kimi rəqəmsal platformalar illik dövriyyələrinin 3 faizi həcmində vergi ödəməlidirlər. Bu vergi dünya miqyasında illik gəliri 750 milyon avrodan, vergi tutula biləcək gəlirləri isə 30 milyon avrodan artıq olan şirkətlər üçün planlaşdırılmışdır. Aİ-nin rəqəmsal vergini tətbiq edəcəyi halda, illik 5 milyard avroya yaxın vergi yığılması nəzərdə tutulurdu.

Xüsusi olaraq Fransanın dəstəklədiyi rəqəmsal vergi planına digər dövlətlərin ABŞ-in öz şirkətlərini müdafiə etmək üçün oxşar addım atacağından ehtiyatlanması Aİ ölkələri arasında fikir ayrılığı yaranmasına səbəb olmuşdur. Rəqəmsal verginin tətbiqi üçün bütün Avropa ölkələrinin bu təklifə yekdilliklə dəstək verməsi tələb olunur.

Turistlərdən vergi tutulacaq

Rumıniyanın Kluj-Napoka şəhərində 2019-cu ildən etibarən turist vergisi tətbiq olunacaq. Hər turista düşən verginin məbləği 1 avro təşkil edəcək. Yığılan vəsait Kluj-Napokada turizmin inkişafı fondu üçün yönəldiləcək. Son məlu-

mata görə, bu şəhəri 2018-ci ildə 290 min turist ziyarət edib. Onlardan 65 mini xarici vətəndaş olub. Bu rəqəm keçən illə müqayisədə 10,4 faiz çoxdur. Turistlərin çoxu Macarıstan, Almaniya, İtaliya, Böyük Britaniya və Fransadan gəlib.

Qeyd edək ki, Rumıniyanın şimal-qərbində yerləşən Kluj-Napoka şəhəri universitetləri, abidələri və turizm məkanları ilə seçilir. Son illər turistlərin artımı şəhərdə musiqi və kinofestivalların keçirilməsi ilə izah olunur.

Almaniyanın illik artım proqnozu azaldıldı

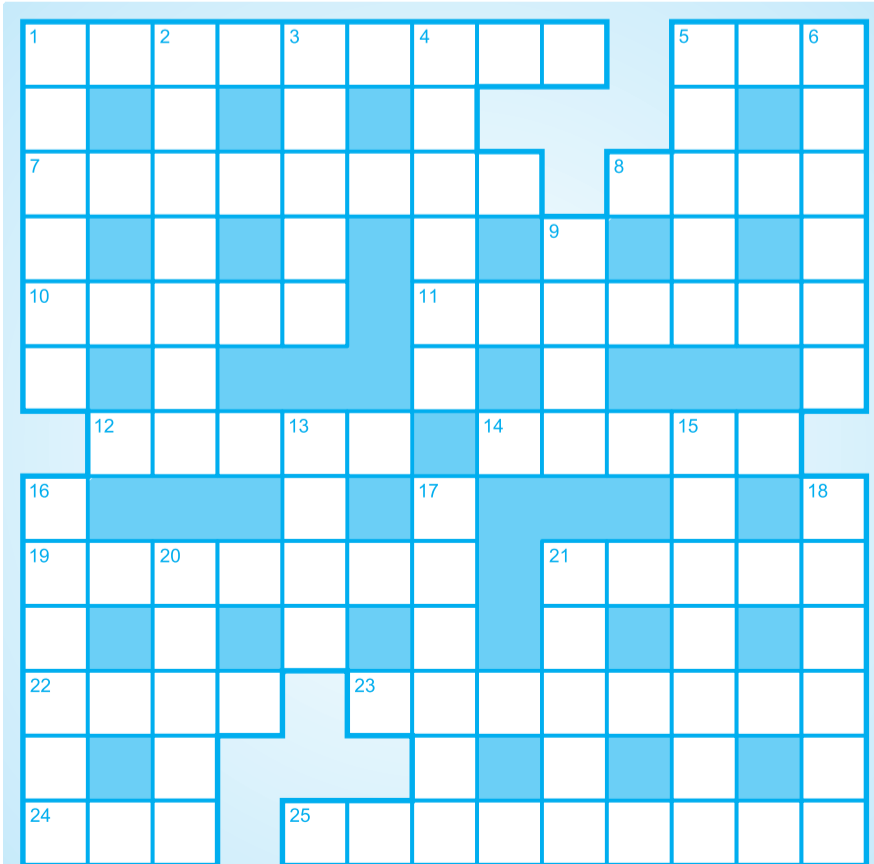
ABŞ ilə Almaniya arasında ticarət sahəsindəki anlaşmazlıq və ABŞ-in tətbiq etdiyi əlavə gömrük vergiləri, İngiltərənin Avropa İttifaqından ayrılması, Almaniya-dan kənarda baş verən iqtisadi proseslər bu ölkənin iqtisadi artımla bağlı proqnozlarını dəyişdirilməsinə gətirib çıxarmışdır.

Almaniyanın İqtisadi Ekspertlər Şurası illik hesabata makroiqt-

sadi prosesləri yenidən nəzərdən keçirdikdən sonra 2018-ci il üçün proqnozlaşdırılan 2,3 faizlik artım göstəricisini əvvəlcə 1,8 faiz, daha sonra isə 1,6 faiz səviyyəsinə endirərək öz hesabatını hökumətə təqdim etmişdir. Şuranın sədri Xristov Şmit tərəfindən Almaniyanın Baş naziri Angela Merkelə təqdim edilmiş hesabata 2019-cu il üçün artım gözləntisinin 1,5 faiz

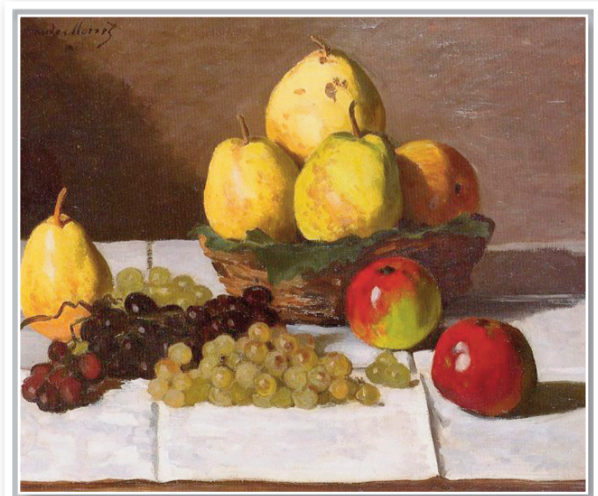
olacağını ehtimal etdiyi bildirilmişdir.

Hesabatda diqqət çəkən miqyasda müşahidə olunan tələbin aşağı düşməsi, Almaniya daxilində isə ixtisaslı işçilərin və sənayeçilərin çatışmazlığı sayəsində ölkə iqtisadiyyatının artım tempinin yavaşlayacağına, buna görə də artım proqnozlarının azalacağına yönəldilmişdir.

krossvord

Yuxarıdan aşağı: 1. Azərbaycan opera müğənnisi (lirik-dramatik tenor), mahir təsnif ifaçısı, musiqi folkloru tədqiqatçısı; 2. Uzaq Şərqdə çay; 3. İnad, təkid; 4. Ağ yundan və kətdən hazırlanmış qədim Roma geyimi; 5. İsvetradə dairə; 6. Futbol və voleybolda mühafizə funksiyasını yerinə yetirən, güc və təmkin tələb edən oyunçu mövqeyi; 9. Fransanın cənub-şərqində şəhər; 13. İngiltərədə qrafıq; 15. Karbonatlar sinfinə aid süxur (mineral); 16. Məscidlərin qiblə tərəfindəki divarında namaz qılarkən pişnamazın və onun ardınca başqa namaz qılanların üzünü çevirdikləri yer; 17. Müəyyən edilmiş ölçü vahidinin dəqiq nümunəsi; 18. Alyaska ərazisinə ekspedisiya təşkil etmiş ilk səyyahlardan hesab olunur. Gömilərlə səfərə çıxarkən Alyaska yaxınlığında yerləşən adada vəfat edib, sonradan onun adı ilə adlandırılıb; 20. Hər hansı aktiv pul ilə ifadə olunmuş qiyməti; 21. Fransız təbiətşünası, naturalist, paleontologiya elminin və müasir müqayisəli anatomiyadan atası hesab olunan alim. **Soldan sağa:** 1. Böyük Britaniyada ali hüquqşünas kateqoriyası; 5. Azərbaycanda düzənlik ərazi; 7. Çıxılması çətin, dolanbac və dolaşq yolları olan böyük bina, tikili; 8. Birja bağlandıqdan, alqı-satqı sessiyaları qurtarıqdan sonra aparılan ticarət əməliyyatları; 10. Qadın adı; 11. Qədim yunan mifologiyası obrazlarından biri; 12. Antarktidada ən uzun çay, həmçinin mineral adı; 14. Çox qədimdən Şərqi ölkələrinə bəceirilən xoş ətirli qiymətli meyvə; 19. Monqolustanda şəhər; 21. Belçika riyaziyyatçısı, astronomu, meteoroloq və sosioloqun adı. Elmi statistikanın banisi; 22. Yuxu; 23. Kişi adı; 24. Kimyevi element; 25. Almaniya parlamenti.

Çox qədimdən Şərqi ölkələrində bəceirilən xoş ətirli qiymətli meyvə. Natürmort. Klod Mone, 1867

Tərtib etdi: Rafael

Qəzetimizin ötən nömrəsində getmiş krossvordun cavabları:

Yuxarıdan aşağı: 1. Almatı; 2. Tangens; 3. Qırat; 4. Atlama; 5. İnfarkt; 6. Mantu; 7. Artrit; 13. Yuan; 15. YUNESKO; 16. Kolumb (Xristofor); 17. Xromit; 18. Kornet; 20. Tabor; 21. Döner. **Soldan sağa:** 1. Astiqmatizm; 8. Mineral; 9. Fanat; 10. Trest; 11. Merkuri; 12. Asiya; 14. Utuya; 19. Oktyabr; 21. Dinqo; 22. Uşba; 23. Amundsen (Rual); 24. Bir; 25. Natürmort.

idman

Qılıncoynadanlarımız
dünya kuboku yarışlarında...

Fransanın Orlean şəhərində qadınlar arasında qılıncoynatmanın sablyu növü üzrə dünya kuboku yarışları başa çatıb. Turnirdə ölkəmizi Səbinə Kərimova, Sevil və Sevinc Bünyatova bacıları, Aysel Əhədova təmsil ediblər.

Həm şəxsi, həm də komanda yarışlarında qüvvələrini sınıyan təmsilçilərimizdən Səbinə Kərimova qrup mərhələsində keçirdiyi 6 görüşdən 4-də qələbə qazanıb. Pley-offda almaniyalı Anna Limbaxı 15:10 hesabı ilə məğlub edən S.Kərimova növbəti mərhələdə Yunanıstan idmançısı Despina Georgidouya 8:15 hesabı ilə uduzdu və 190 iştirakçı arasında 70-ci olub. Qrupda keçirdiyi 6 görüşdən 4-də qələbə qazanan Sevil Bünyatova da pley-offa vəsiqə qazanmağı bacarıb. Pley-offda keçirdiyi ilk görüşdə fransalı sablyaçı Amelia Aime-

yə 15:10 hesabı ilə qalib gələn Sevil növbəti mərhələdə Rusiya idmançısı Valeriya Bolşakovaya 10:15 hesabı ilə uduzaraq yekun sıralamada 77-ci yerdə qərarlaşıb. Qrup mərhələsində keçirdiyi 6 görüşdən yalnız 1-ni qalib başa vuran Aysel Əhədova isə mübarizəni erkən dayandıraraq. Dünya kubokunun komanda yarışlarında 1/16 finalda Belarusa 37:45 hesabı ilə uduzan sablyaçılarımız 18-ci olublar.

Xanım karateçimiz
ilk dəfə dünya çempionu oldu

Azərbaycan karateçiləri İspaniyanın paytaxtı Madriddə 24-cü dünya çempionatında uğurlu nəticə əldə ediblər. İdmançılarımız yarış bir qızıl, bir gümüş və bir bürünc medalla başa vurublar. İrina Zaretskanın (-68 kq) çempionluğu və Rafael Ağayevin (-75 kq) bürünc medal qazanması Azərbaycanı 140 ölkə arasında 7-ci pilləyə yüksəltdi.

Kişilərdən ibarət milli komandamız yaponiyalı idmançılarla bürünc medal uğrunda həlledici görüşü 2:2 hesabı ilə başa vursa da, 4 xal fərqi ilə geridə qalaraq mükafat şansını əldən verib. Dünya çempionatının rekord sayda iştirakçıları arasında 27 ölkə idmançısı medala sahib ola bilər. Karateçilərimiz bu nəticə ilə həm dünya reyting cədvəlində irəliləyib, həm də Tokio Olimpiadasına lisenziya verən reyting xallarını artırılar.

Daha bir idmançımız Sahib Əhədov para-karate üzrə dünya çempionatının finalına yüksəlsə də, yapon rəqibindən 0,9 xal geri qalaraq gümüş medala layiq görülüb. Bu yarışda isə Azərbaycan 33 ölkə arasında 8-ci nömrəni qazandı.

Daha bir idmançımız Sahib Əhədov para-karate üzrə dünya çempionatının finalına yüksəlsə də, yapon rəqibindən 0,9 xal geri qalaraq gümüş medala layiq görülüb. Bu yarışda isə Azərbaycan 33 ölkə arasında 8-ci nömrəni qazandı.

Planetin ən güclü şahmatçıları üz-üzə...

Londonda ABŞ təmsilçisi Fabiano Karuana və norveçli Maqnus Karlson arasında şahmat üzrə dünya çempionu adı uğrunda mübarizə davam edir. Noyabrın 12-də keçirilmiş üçüncü partiyada rəqiblər 49-cu gedişdə heç-heçəyə razılaşıblar. Qeyd edək ki, hazırda dünyanın ən güclü şahmatçıları hesab olunan beynəlxalq qrossmeysterlər ilk iki partiyada da xalları yarı bölüblər. Beləlik-

lə, ilk üç oyunun nəticəsinə görə hesab bərabərdir - 1,5:1,5.

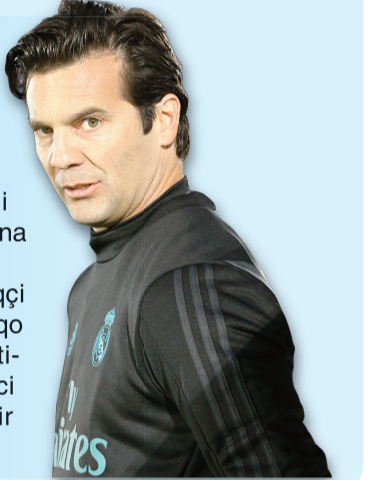
Xatırladaq ki, noyabrın 28-dək davam etməsi nəzərdə tutulan yarış vaxta

klassik üsulla nəzarət edilən 12 partiyadan ibarət olacaq. Hər iki partiyadan sonra bir istirahət günü planlaşdırılır. On iki partiyadan sonra hesab heç-heçə olarsa, tay-brek təyin ediləcək. Dünya çempionu uğrunda yarışın ümumi mükafat fondu 1 milyon ABŞ dolları məbləğindədir. Qalib şahmatçıya 600 min, məğlub olana isə 400 min dollar mükafat təqdim olunacaq.

Solari «Real»in sükanı arxasında...

İspaniyanın «Real» Madrid futbol klubunun yeni baş məşqçisinin adına aydınlıq gətirilib. Hazırda komandaya rəhbərlik edən Sanyaqo Solari «Kral klubu»-nun baş məşqçisi kimi fəaliyyət göstərəcək. İspaniya La Liqasının reqlamentinə əsasən, klubda baş məşqçi əvəzi iki həftədən artıq qala bilməz. Bu baxımdan, klub rəhbərliyi 42 yaşlı mütəxəssisin mövsümün sonuna kimi komandaya başçılıq etməsi ilə bağlı İspaniya Futbol Federasiyasına müraciət edib.

Qeyd edək ki, komandanın uğursuz çıxışlarından sonra baş məşqçi Xulen Lopeteqi istefaya göndərilib. Bundan əvvəl isə Sanyaqo Solari İspaniya nəhənginin ehtiyat komandası hesab olunan «Kastilya»nın baş məşqçisi idi. Maraqlıdır ki, futbolçu karyerasını 2011-ci ildə başa vuran 42 yaşlı çillili mütəxəssis bu vaxta qədər heç bir komandada baş məşqçi kimi çalışmayıb.

mozaika

robototexnika

Sofiya üçün
əlavə proqramlar
hazırlanır

Honkonq texnoloji laboratoriyasında məşhur robot Sofiya üçün əlavə funksiyaları ehtiva edən proqramlar hazırlanması üzrə işlər davam edir. Artıq robot zərif hərəkətlər - süzərək geriyyə dönmə, hoppanma, klassik tərzdə heykəltərəşliq etmə vərdişlərinə yiyələnir. Bununla yanaşı, Sofiya insanlarla təması zamanı onların üzündəki ifadəni də hiss edə biləcək.

Sofiyanın müəllifi olan «Hanson Robotics» firmasının rəhbəri Devid Hanson bildirib ki, hazırda robotun öz emosiyalarını büruzə verməsi ilə yanaşı, qarşısındakı insanın əhval-ruhiyyəsinə uyğun davranması üzərində işlər davam edir. Onun sözlərinə görə, Sofiya insan

sifətində sevinc, kədər, heyrat, üzüntü bildiren hər bir əzələnin stimulyasiyasına malikdir. «Təbiiq etdiyimiz bezi yeniliklər sayəsində robot sizin üzünüzdə olan hər bir ifadəni anlamaq və buna adekvat reaksiya verəcək», - deyərək Hanson əlavə edib.

Hissləri ifadə etmək proqramı ilə yanaşı, texnoloji materiallar vasitəsilə Sofiyanın üzü daha elastik hala gətirilib. Bunun üçün laboratoriyada neyrobiologiya və insanın üz nahiyəsinin bioloji strukturu dərindən öyrənilib. CNN-də dərc olunmuş məqalədə bildirilir ki, Sofiyani icad etdiyi ilk vaxtlarda Hanson onu dünyadakı bütün məşhur qadın tiplərinə, xüsusən

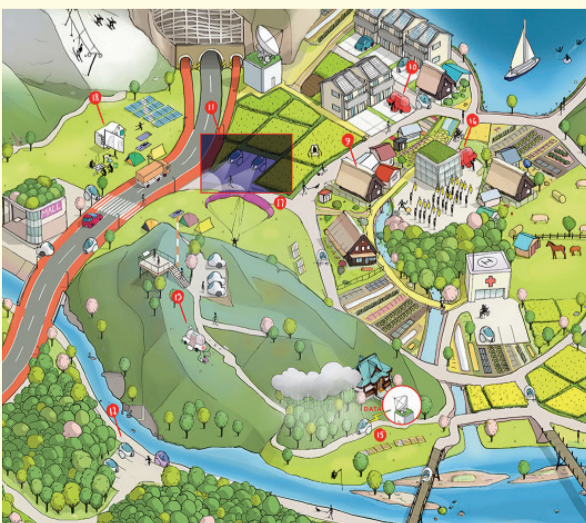
qədim Nefertiti təsviri, amerikalı aktrisası Odri Hepbern və çinli xanımların obrazına uyğunlaşdırmağa, eyni zamanda robota xas olan davranışı qoruyub saxlamağa çalışıb. «Sofiyanın insana xas olan xüsusiyyətlərinin və texnologiyanın vəhdətini əks etdirmək çox vacib idi. Bu iki amilin vəhdəti sayəsində daha mükəmməl nəticə əldə etmək olar. Beləliklə, bu robot həm artist, həm maneken, həm incəsənət əsərlərinin ifaçısı, həm də mükəmməl texnologiya nümunəsinə çevrilir. Təsədüfi deyil ki, Sədudiyyə Ərəbistanı vətəndaşlığı almış Sofiya dünyada milliyyəti olan ilk robotdur», - deyərək Hanson qeyd edib.

cəmiyyət

Gələcəyin şəhəri inşa ediləcək

Yaponiyanın avtomobil istehsalı sahəsində tanınmış «Toyota» şirkəti ölkənin mərkəzi hissəsində gələcəyin şəhərini inşa etməyi planlaşdırır. Bu şəhərdə əsas diqqət avtomobillərə və muxtar idarəetməyə yönəldiləcək. Burada inşa ediləcək binalar və kommersiya obyektləri internetə çıxışı olan avtomobillərlə əlaqəli olacaq. Belə «qoşulu avtomobillər» vasitəsilə insanları özlərinə məxsus elektrik məişət avadanlığını məsafədən idarə edə biləcəklər.

«Toyota» şirkəti, həmçinin, yeni şəhərdə muxtar idarəetməyə malik avtomobillərin istənilən hava şəraitində hərəkətə imkan yaradan yolların tikintisini də planlaşdırır. Bununla yanaşı, avtomobillərdən birgə istifadə və naqliyyat vasitəsilə çatdırılma xidmətləri də təklif olunacaq. Şəhərin «Toyota» şirkətinə məxsus, 260 min kvadratmetr əraziyə malik zavodun yerində inşa edilməsi nəzərdə tutulur.

mədəniyyət

Tokioda «Azərbaycan musiqisi axşamı»

Yaponiyanın paytaxtı Tokio şəhərinin tanınmış əyləncə mərkəzlərindən olan Akasaka rayonunda yerləşən «Kibunoya» restoranında keçirilən «Azərbaycan musiqisi axşamı» adlı konsert proqramı tamaşaçılar tərəfindən böyük maraqla qarşılanıb. Konsertdə şəhərin musiqi-sevərləri, Azərbaycan-Yaponiya Dostluq Mərkəzinin fəalları, diasporumuzun nümayəndələri iştirak ediblər.

Artıq neçə illərdir ki, Yaponiyada yaşayan azərbaycanlı pianaçu, beynəlxalq müsabiqələr laureatı Gülnarə Səfərovanın və yapon musiqiçisi Kiyoshi Ohiranın musiqi nömrələri və bəstəkar mahnıları tamaşaçıların böyük rəğbətini səbəb olub.

Konsertdə Azərbaycan milli musiqisi nümunələri, bəstəkar

mahnıları və caz musiqisi səslənib. «Dağların başı», «Azərbaycan maralı», «Bayatı-Şiraz», «Sarı gəlin», «Ay Laçın», Tofiq Quliyevin «Özgə xəyal əyləmə», Üzeyir Hacıbəylinin «O olmasın, bu olsun» komediyasından mahnı, Qəmbər Hüseynlinin «Ay

ışığında», Adil Gərayın «Yar gəldi» mahnıları, məşhur caz ustası Vaqif Mustafazadənin yaradıcılığından nümunələrin məharətli ifası tamaşaçıların alqışlarına səbəb olub. Kiyoshi Ohiranın sazda ifa etdiyi musiqi nömrələri də böyük maraqla qarşılanıb.

ixtira

Fransa radiosu həmyerlimiz barədə...

Fransanın «Radio chretienne francophone» radiosunun «Yağış suyundan enerji istehsal edən qurğu» adlı verilişində gənc ixtiraçı Reyhan Camalovadan danışılıb. Verilişdə 15 yaşlı azərbaycanlı ixtiraçının «Hər evi işıqlandıraq» devisi ilə hazırladığı «Rainergy» layihəsindən söz açılıb. Diqqətə çatdırılıb ki, «İstək» liseyində oxuyan Reyhan Camalova sinif yoldaşı və fizika müəllimlərinin köməyi ilə yağış suyunu enerjijə çevirən qurğu layihəsini dörd ay müddətində hazırlayıb.

Daha sonra «Rainergy» qurğusu haqqında məlumat verilib. Malayziya, İndoneziya kimi musson yağışlarının çox olduğu ölkələrdə belə qurğunun elektrik xəttindən asılılığı azaldığı və elektrikli istifadə imkanını asanlaşdırdığı bildirilib. Hindistanda 21 faiz, Filippində 11 faiz əhəlinin elektrikli istifadə etmədiyi xatırlanaraq, bunun təkə texnoloji deyil, həm də sosial innovasiya olduğu vurğulanıb. Verilişdə «Rainergy»nin digər enerji istehsal edən qurğulardan üstün olduğu diqqətə çatdırılıb.

texnologiya

Holoqramlar dərs keçəcək

London İmperiya Kollecinde tələbələrə müəllimlərin holoqramları dərs keçəcək. Müəllimlər həm əvvəlcədən yazılmış formada, həm də real vaxt rejimində aparılıb. Bu, «Arht Media» şirkətinin mütəxəssisləri tərəfindən hazırlanmış xüsusi sistem sayəsində mümkün olub.

Los-Anceles və Toronto şəhərlərində yerləşən iki studiya yeni sistemlə təchiz edilib. Müəllim studiyaya gəlir, xüsusi kameralar burada baş verənləri lentə alır. Auditoriya ilə əlaqə saxlamaq üçün onun

qarşısındakı yüksək təsvir ölçülü ekranda tələbələrin əyləşdikləri otağın görüntüsü yayımlanır. Müəllimlərin əyləşdikləri otağın görüntüsü yayımlanır. Müəllimlərin əyləşdikləri otağın görüntüsü yayımlanır. Müəllimlərin əyləşdikləri otağın görüntüsü yayımlanır.

Holoqram eyni vaxtda bir neçə problemi həll edir: kadr çatışmazlığı, şəxson müəllimlərin aparması qeyri-mümkünlüyü və sadə videoyayım zamanı auditoriya ilə zəif kommunikasiya. London İmperiya Kolleci yeni sistem vasitəsilə yayımlanan bir çıxış təxminən 1300 dollar xərcləyəcək.

Müdrilər deyib ki...

«Güclü insan sifətindən qışı qovan günəşdir».

Viktor Hüqo (1802-1885)

